

LEXICALIA IZ STARIH HRVATSKIH PISACA

(Prihvaćeno za štampu u »Radu« na 7. sjednici V. odjela od 24. XI. 1956.)

Čitajući djela starih naših književnika, počeo sam već prije nekoliko decenija bilježiti riječi, koje su mi otežavale razumijevanje ili koje su me inače zainteresovale, a nijesam im našao tumača, često ni spomena, niti u starih naših leksikografa niti u Akademijinu rječniku, od kojega su tada izlazili tek prvi svesci pete knjige. Kako je poznato, od starih hrvatskih pisaca ponajviše poteškoća pri čitanju zadaju čakavski književnici prošlih vjekova, osobito pjesnici i prozni pisci s kopna i sa otoka nekadašnje mletačke Dalmacije. S vremenom je taj moj leksički skedarij sve više rastao, a kako se za pojedine riječi pribiralo potvrda iz više pisaca, pa također iz različnih naših krajeva, osvjetljivalo se često samo po sebi i značenje mnogih riječi, koje mi je u prvi mah bilo tamno i zagonetno. Dakako, kako su dalje izlazili svesci Akademijina rječnika, velikim su dijelom moje bilješke postale suvišne i izgubile vrijednost, jer se u tome rječniku – kako je i posve naravno – iz obilne građe, što su je za nj u toku godina iz djela starih pisaca i iz današnjega narodnoga govora sabrali brojni suradnici, našlo za pojedine riječi znatno više potvrda i iz prošlih vjekova i iz našega doba, kojima se ne samo u značenje pojedinih riječi, nego i u vrijeme i prostor njihove upotrebe unijelo neisporedivo više svjetlosti, nego što su mogle dati moje bilješke. A ipak i poslije desetak knjiga ARj, što su izašle poslije početka sabiranja mogega skedarija, još je ostalo u mojim bilješkama riječi, kojima se nije našlo potvrde u građi sabranoj za ARj, pa prema tome nijesu u njemu niti zabilježene, a u drugu ruku ima u mojim bilješkama gdje gdje potvrda starijih po vremenu ili iz krajeva našega jezičnog teritorija, iz kojih nema za njih potvrde u ARj. Mislim prema tome, da daljem proučavanju hrvatskoga jezičnoga blaga ne će biti na odmet, da moje leksičke bilješke ugledaju svijet, – ako ni za što drugo, a ono već zato, da mlađi znanstveni radnici ne bi zaludu gubili vrijeme tražeći potvrda za značenje i upotrebu po koje riječi u starijoj hrvatskoj knjizi, što je već osvijetljena u mojim bilješkama.

U objavljivanju tih bilježaka nijesam išao dalje od granice, do koje su došli do sada izdani svesci ARj (knjiga XV, sv. 1). Kada bih prešao tu granicu i u ovoj radnji iznio u cjelini dalje svoje bilješke, bio bi to uz nešto izuzetaka posve suvišan posao, jer ARj se primiče svome svršetku i u brzo će u njemu ugledati svijet gotovo sve ono, što bih ja znao reći po svojim bilješkama.

Već po tome, što sam rekao o postanku ove radnje, samo se po sebi razabire, da ona nije plod sistematskoga proučavanja leksičkoga blaga starih hrvatskih književnika: ovdje su iznesena moja opažanja, što sam ih tek prigodice pribilježio pri čitanju njihovih djela, tako da je ovaj moj rad samo neznatan prinos za leksikon djela starih naših pisaca, a na tome polju ima još dosta da se uradi, iako je vrlo velik dio posla već izvršen, kako svjedoči u prvom redu sam ARj.

Značenju riječi sam nastojao ući u trag ispoređivanjem i prosuđivanjem samih potvrda sabranih iz djela starije nam književnosti, zatim traženjem za vrelom tudica, što su k nama došle iz drugih jezika, i napokon raspitivanjem, da li koja riječ još i danas živi u narodu i koje joj je značenje. Za govore Hvara i susjednih otoka u tome mi je dobrim savjetom pomogao g. prof. M. Hraste, pa mu se na susretljivosti srdačno zahvaljujem. Ali uza sve nastojanje ostalo je riječi, kojima nijesam odgonetnuo značenja, a objavio sam dakako i njih: možebiti će koji od čitalaca umjeti bolje od mene osvijetliti njihovo postanje i značenje.

I hrvatske i tuđe riječi (latinske i talijanske) donosim, razumije se, vjerno po pisanju pisaca, iz kojih su uzete, ne ispravljajući muče i bez upozorenja eventualnih nastranosti i pogrješaka. Riječi, kojih nema u ARj označio sam svuda kratkoće radi zvjezdicom, a za potvrde, što ih donosim iz svojih bilježaka, svagdje sam naznačio, otkale su uzete, i za te naznake su dakako dobrim dijelom upotrebljene kratice, a da se čitalac može u njima snaći pa do potrebe zagledati i u sam tekst starih pisaca, dodajem ovdje tumač tih kratica:

ARj: Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Na svijet izdaje Jugoslavenska akademija. Knjige I–XV/1. Zagreb 1880–1955.

SPH: Stari pisci hrvatski, izdanje Jugoslavenske akademije, knj. I–XXX, Zagreb 1869–1951.

Grada: Grada za povijest književnosti hrvatske, knj. I–XXV, Zagreb 1897–1955.

Boerio: Dizionario del dialetto veneziano, Venezia 1856.

Tanclinger: rukopis talijansko-hrvatsko-latinskoga rječnika u arhivu Jugoslavenske akademije, sign. I b 142. – Ispor. T. Matić, Prva redakcija Tanclingerova rječnika, Rad 293.

REW: Meyer-Lübke, Romanisches etymologisches Wörterbuch, Heidelberg 1935.

Zrinski Petar: Opsida sigetska – u knjizi »Adrijanskoga mora Sirena«, Mleci 1660.

Vitezović: Lexicon latino-illyricum, rukopis zagrebačke Metropolitanske knjižnice, sign. MR 112. – Ispor. T. Matić, Vitezovićev Lexicon latino-illyricum, Rad 303.

Luka (Polovinić) Bračanin: Psalmi Davidovi fra Luke Bračanina, ed. P. Karlič, Djela Jugoslavenske akademije XXVII.

Budinić Š., Pokorni i mnogi ini psalmi Davidovi, Rim 1582.

Krnarutić B.: Vazetje Sigeta grada, Mleci 1584.

Kuhačević: Život i djela M. A. Kuhačevića, ed. M. Magdić, Senj 1878.

*

**afikat* (M. Držić, SPH VII², 393), najamnina za kuću, od lat. *affictum* (ispor. REW s. v. *fictus*); po tome, što je u hrvatskoj riječi sačuvana latinska konsonantska grupa *kt*, vidi se, da je riječ uzeta iz romanskoga govora stare Dalmacije, a nikako ne može biti od tal. *affitto* (ispor. Rešetar, Rad 248, str. 217).

**arlas* (Benetević, Grada VIII, 312): »... er ako otidoh onoj rufijani, ne ću se moći držat, da joj koji *arlas* ne učinju.« – Po smislu se razabire, da »*arlas* učiniti« znači ovdje: opremiti nekome grubu. Ispor. Boerio s. v. *arlasso*, *bravata a credenza* (prkos, razmetanje riječima).

**aspe* (Ivana Krstitelja porojenje i smrt, prikazanje nepoznatoga pisca, SPH XX, 209). Kada je Igruša, kći Irudičina, zatražila od Iruda glavu Krstiteljevu, udario je naš pjesnik u mizoginske žice, kako od žene nema gorega zla na svijetu: »Sad znam, da je pri zeleni risa žešći zmaj u gori, *aspe* koji dahom mori, a od *aspa* vrag pakleni, a od vraga veće više gora žena, žene nišće«. – Riječ *aspe* (gen. *aspa*) je grčka riječ ἄσπις, zmija otrovnica, a i danas se još u narodu upravo za zlu ženu kaže, da je *aspida* (v. ARj s. v. *aspid* i *aspida*). Ispor. i u A. J. Vlašića latinski distih: *Aspide quid peius? Tigris. Quid tigride? Daemon. (Daemone quid? Mulier. Quid muliere? Nihil.* (Innocentii III. P. M. *Contemptus mundi*, in *carmen illyricum versus*, Osijek 1785, str. 97).

**ažap*. Baraković, SPH XVII, 43–44: »... car s vojskama videć se pun slave razmahnu rukami, da u red postave horugve, zastave. omlani, spahije, vojničke opravne, *ažapt*, delije« – i dalje opet o turskom caru: »Zgubit će galije, gospodu i hlapi i svoje delije, vojnici Arapi, levante, a *žapi* od slafna Dunaja ...« (ib., str. 48). – Ispor. Petrocchi, *Dizionario s. v. asapo: soldato di cavalleria turco*.

**babunača*. U dubrovačkoj komediji Džono Funkjelica (nepoznat autor, potkraj XVII. vijeka, Grada XI, 172) Drijemalo priča Kusalu, da imaju za užinu »dvije kokoši *babunače* kosalice«. – Riječ *kosalica*, koje također nema ARj, bit će u vezi sa *kosalište* (u Stulija: bunjište).

**bagatelati*, v. izveljati.

**barse*. U Tanclingera s. v. *var[i]ole, infermità* je zabilježeno: *barse*, boginje, patule.

**berila* f. U Benetevića (Građa VIII, 261) Dobra veli Bogdanu, koji pijan leži na putu: »... ustani se, da ti tko *berilu* ne ukrede.«

**bišč*. Zrinski, Opsida, pjev. XII, kitica 75: »Sad morem viditi, da si kot ptič lagak, da se daš vkaniti na *bišč* i na zanak.« – Tal. vischio (lat. viscum), imela, ljepak.

**blaza*. Grabovac SPH XXX, 105: »Al si čovik ali *blaza* ...? ... Odgovori: »Duh nijesam ...«. – Ispor. u Vitezovića s. v. *empusa*: skazan, *blazan* – a za značenje riječi *skazan* ispor. dalje s. v. *lemures*: duše skvarene, malik, tintilin, skazni, – i s. v. *monstrum* spaka, skaz, skazan, skazna.

**bleban*. Kralj priča, što je u snu vidio: »... sedam krav tot izajdoše, znaj pritilih i pasiše ... drugih sedan, ke dojdōše, *blebne* vele vidit bihu ...« (Skazanje od Osiba, sina Jakova patrijarke, SPH XX, 327). Izdavač M. Valjavac u bilješci ispod teksta sumnja, da li to nije griješkom mj. »bledne«, – no to je teško vjerovati, jer se odmah dalje (str. 328 i 329) u tri puta mršave krave zovu »blebnima«. Prof. Hraste me je upozorio, da se pridjev *blēban* i danas govori na Hvaru u značenju: mršav, slab.

blud. U Barakovićevoj *Vili Slovinci* (SPH XVII, 215), rastavši se sa Osinom, koji mu je pričao o paklu, pjesnik ide gorom tražeći hrane: »Tada mi dodija hodeći gorom trud, gdi svakom probija puklinom dima rud, a gudi strašan gud u srcu od zemlje, kakono gdi je *blud* ali mlin gdi melje ...« Amo ne pristaje nijedno od značenja zabilježenih u ARj s. v. *blud*.

**braška*. Benetević, Građa VIII, 306: »Tako ćeš projti mimo nje kuću vapijući gargaše i grebene, a ona će te zovnuti u kuću, da joj *brašku* napraviš.«

**bribe*. Baraković, SPH XVII, 53: »... njih (t. j. turski) konji pritili od mnogo vrimenta, ne trudni, neg čili, pasuē prez *bribena*; sva sedla drivena na konji tih bihu, lagahna strimena pod sobom imihu ...« – Sudeći po opisu te lake konjske opreme bit će *bribe* mj. *brime*, gdje se *m* asimiliralo prema početnom konsonantu.

**brljev*. O. Mažibradić, SPH XI, 162: »... ali t' *brljev* uzzrlikēe (sic) u kamenoj gdigod ljuti, kad ne vidi svoje ptiče ...« Iz teksta je jasno, da je *brljev* neka ptica; Hirtz (Rječnik nar. zool. naziva II, s. v. blez) spominje za pticu *sitta europaea caesia* cio niz hrvatskih narodnih imena i među njima također *brljev*.

budjeti. M. Držić SPH VII², 308: »... još da *budah* š njim ter da ubodijaše sinjora Mara! ... ostajah in delitto š njime, ubojica, po svetoga Tripuna!« – Za *budjeti* u značenju *bdjeti* ima ARJ samo jednu potvrdu (M. Divković).

buhac (gen. buhca). Za tu riječ ima ARJ potvrdu iz našega doba s Krka u značenju: udarac šakom, alapa, – a u Zrinskoga dolazi ta riječ nekoliko puta u značenju udarca oružjem u boju: »Al Radovan ščitom *buhac* sablje prime« (Opsida, pjev. X, strofa 28; ispor. i VI 79, X 35).

buk. U Grabovca (SPH XXX, 191–192) dolazi ta riječ više puta u značenju grane naroda, koja se odružila od svoje matice: »... odcipi se jedan velik *buk* s toliko stotina iljada i ode k moru Adrijatinskom.« U tome značenju poznata je ta riječ i Kačiću: »Ova kuća (Bebići) ... izvede mnogi puk iz turske zemlje, i zove se Bebića *buk*« (u prvom izdanju Razgovora, SPH XXVII, 37).

četeronožje. Sasvim je čudno, da je ta riječ jednom u Benetevića (Grada VIII, 290) očito uzeta u značenju znaka krsta. Bogdan veli Mikletić: »Je po to sveto *četeronožje*, ko na tebi činju!« – a Mikletić mu srdito uzvraća: »Što mi ćeš, pijanče, oči iznet, kuda manedaš rukami pred oči ter me krstiš, – para, sam spiritanu?«

**čuče*, **čut* (f.). Zrinski, *Opsida* (pjev. III, strofa 38): »Protlitju me šumom zelenom raduješ, tihe vode šumom *čutje* ponovljuješ.« Ispor. paralelno mjesto u starijoj redakciji *Opside* u rukopisu bečke Nacionalne biblioteke (III, 32) »U prolitju mene zelenjem raduješ, tiho šumeć vodi *čutje* mi ti daješ.« – Slavečić njegovo junaštvo sultanov poslanik veli Zrinskomu (*Opsida* VI, 12): »... vsud je, bane, dična čut tvoga imena.« – U Vitezovićevu rječniku je s. v. *auditus* zabilježeno: sluh, *čutje*, čujenje, ... čuj.

čuka. U Grabovca (SPH XXX, 221 i 240) dolazi ta riječ u značenju, kojega nema u ARJ niti s. v. *čūka* niti s. v. *čūka* i *čūka* (a niti s. v. *čūka*): »Osta erceg Stipan brez banovine, blaga i bogastva sve rad *čūke* i oštra jaraka« – »Meder jest dobro kadgod i *čūku* imati« (time je popratio Grabovac svoje pričanje, kako je Juraj Podjebrad pustio Matiju Korvina iz sužanjstva i dao mu kćer za ženu, te je Matija tako stekao ugarsku krunu). – Drugih potvrda za riječ »*čūka*« nemam, po kojima bi se moglo razabrati njezino značenje u Grabovca.

**črba*. Ta imenica dolazi u P. Zrinskoga nekoliko puta u značenju oštećenja, okrnjenja udarcem, ali i u prenesenom značenju moralne ozlede: »... ali j' kruto mučno tu *črbu* (= sramotu) zbrusiti« (Opsida, pjev. XIII, strofa 67) – »poklem smrt Laušu ja nigdi učini, *črbu* dosti činil u njihovoj kruni...« (starija redakcija *Opside* u rkp. bečke Nacionalne biblioteke, pjev. I, strofa 50) – »*črbu* v misec žarki zabih otomanski mojom sabljom britkom« (Epigrammata u

Sireni, izd. 1660., list Cc 5). – U starih hrvatskih pisaca ima potvrda za pridjeve *šćrbast* i *šćrbav* (u Vitezovićevu rječniku s. v. *mutilus*; u Belostenca s. v. *serratus*; *šćrbasti* novci). U ARj je s. v. *oštrbiti* se zabilježena za taj glagol potvrda iz Hektorovića: »Kad ... zubi se ošćrbe, i sami padaju«. U građi sabranoj za do sada neizdani dio ARj ima i iz našega vremena potvrda za pridjev *šćrbast* (Pavlinović zabilježio iz srednje Dalmacije), za glagol *šćrbati* (otkidati od čega sitne komadiće; zabilježio Pavičić iz okolice Vinkovaca), a čuo sam i sam u zapadnoj Slavoniji, da se kaže o nožu, da se *išćrbio* (oštrica mu dobila zube). Ispor. i u drugim slavenskim jezicima u istom značenju: slov. *šćrba*, *šćrbiti*; č. *šćrbina*; p. *szczerba*, *szczerbić*; r. *щербѧ*, *щербить*.

dil. U odgovoru na pjesmu, što ju je Baraković upravo Frančišku Difiću, vlastelinu šibenskomu, rečeno je za Barakovića: »... al ješ' ti Zadru već držan al on tebi? I vidih, pod nebi da *d* i *l* slove tobon, reka bih, da tebi držaniji jest on ...« (SPH XVII, 234). Riječ *dil* (u editio princeps *Vile* od g. 1614., str. 359: »diil«) po smislu nikako ne pristaje, samo bit će da se griješkom potkrala mj. *dilj* = dalje (v. ARj s. v. 1 dug, II 2 d).

**dokaza*. U Grabovca dolazi ta riječ u dva puta (SPH XXX, 235 i 266) u značenju uhode: »Vojvoda Janko vazda je u turskoj vojsci imao virnu *dokazu* i pravoga obznanelja« – »Jure Skandar-beg imade *dokazo* ...« (očito griješkom mj. *dokazu* ili mj. gen. plur. *dokazā*). U ARj ima s. v. *dokazati* i *dokazivati* potvrda za značenje: javiti, kazati, ali nema uopće imenice *dokaza*.

**dotožan*. U Zrinskoga (Opsida, pjev. VI, strofa 34) kaže se o Nijemcima: »Malo j', ki prijazan jur nimšku ne spozna: Ugrom je protivan i kruto *dotožna*, Hrvat, ki j' već viran, tomu j' već nazlobna ...« – ARj ima samo potvrda za glagol *dotužiti* (dodijati, dogrdjeti). I danas taj pridjev životari u čakavaca: gre *dotožno*, govori *dotožno*; no kod mlađega naraštaja ta riječ sve više iščezava (Pavletić, Nast. Vj. VII, 215).

**dovljen*. U Navišćenju Divice Marije Don Sabića Mladinića traži Pravda od Boga: »... da se karu zala dila, muka grihu da je takmena, ako je zla i *dovljena*« (SPH XX, 145).

**dragovoda*. U Hektorovićevu *Ribanju* »gospodar galije«, koji je jednom bio gost pjesnikov, hvali njegov dvorac Tvrdalj i priča, što je sve ondje vidio: »Jednu živu vodu, i drugu, i tretu, š njimi *dragovodu*, dažjevicu petu« (SPH VI, 35). – Bit će da je to voda iz drage (uvale, doline).

država. Hrvatski književnik Senjanin M. Kuhačević, koji je, osuđen 1749. radi nčestvovanja u t. zv. Brinjskoj buni na doživotnu tamnicu, ispaštao kaznu na gradačkom Schloßbergu, odgovara na pismo svoga bratučeda popa Frane Kuhačevića: »Metimtoga, brate, hvalim na

ljubavi, kú mi iskazuješ u ovoj državi« (Život i djela M. Kuhačevića, ed. Magdić, str. 78). – Amo ne pristaje nijedno od značenja u ARj s. v. država. Možebiti se »u ovoj državi« ima shvatiti »u ovom sužanjstvu«, jer s. v. držati ima u ARj (knj. II, str. 827) potvrđda za upotrebu toga glagola o nekome, koji je u sužanjstvu; ispor. potvrdu iz Gundulića: »... oteše mi ih (t. j. sinove) i sada mi ih drže oba.«

**dubar* (dubro?). U prikazanju *Ivana Krstitelja porojenje i smrt* (SPH XX, 208): »... pozrite, gdi Zora pred suncem ishodi Titona iz dubra i tanac izvodi ...« prema smislu može »iz dubra« samo značiti: iz Titonove ložnice, bračne postelje.

**dasiti*, **dasnuće*. U prigodnici za mladu misu M. Pereckoga veli Katančić: »Jur svim grozne nami nek suze pristanu, ljubnog kim smo dugo Martina *dasili*« (SPH XXVI, 309). U latinskoj verziji te iste pjesme daje sam pjesnik autentično tumačenje značenja: »Iam cessant lacrimae, queis pia luximus Martini crebrius fata piissimi« (Ib. 277). Prof. Hamm me je upozorio, da se glagol *dásiti* i danas govori u valpovačkom kraju u značenju: žaliti za pokojnikom, zaviti se u crno. – U sasvim drukčijem značenju dolazi riječ *dasnuće* u Požežanina A. Nagya (Ispisavanje življenja i činih Napoleona, Zagreb 1811., str. 8-9). Govoreći o Napoleonovu odgajanju u vojničkoj školi u Brienni, veli Nagy: »Ovdi pod skrbljivima očima svojih naučiteljih odgojen i dobro ubavistit ne samo u navuku učinjenoga dobrog napridka svidočanstvo je položio, nego također velikoga razuma i dubokoga »*gyafzntutya* sjajne zrake je očituvao«. Imenica *dasnuće* uzeta je ovdje očito u značenju: duševna pronicavost, oštrina uma.

**džambjelot*. U Držićevu *Dundu Maroju* otac pošao u Rim u potjeru za rastrošnim sinom i »donio je veće sto tavula *džambjelota* i toliko vrjeća papra i družijeh prateži za trijes tisuć dukata.« I ta se vijest još jednom ponavlja: »I donio je *džambjelota* tabulā veće stotinu i vrjeća papra i čafrana drugu stotinu« (SPH VII², str. 314 i 315). – Od staroga toskanskog *giambelotto*, neka fina tkanina (ispor. Rešetar, Rad 248, str. 225).

**fajfer*. U Stefančevoj *Pisni od Ivana Salkovića* (Osijek 1781): »Udri, udri' povikao biše, na tambure i fajfere niše« (o. c. 10). – Njem. Pfeifer, svirač. Glagol *nihati* uzet je ovdje u značenju: mahati (ispor. ARj s. v. njihati).

**felac* (?). U Držićevu *Džuhu Kerpeti* (SPH VII², 430) vele glumci o sebi: »Mi, ljudi čertamente godišti mladi, ma čudi anticí – prem kao njeki, ki su u *feocijeh* upengani, ki stoje ter gledaju ...« Rešetar je (Rad 248, str. 224) uz taj tekst iz *Džuha Kerpete* zabilježio samo: »felak – feoka (?)« bez naznake značenja i izvora te riječi. – Talijanska riječ *felze* (»specie di casotto che si fa sulle gondole di Venezia«) posve bi dobro pristajala po glasovima, no sa značenjem nije tako lako: »casotto« mogao bi biti doduše »upengan«, ali je li to

bilo tako u običaju, da bi Držić upravo to spomenuo kao nešto sasvim poznato?

**festulezija*, **pestuleza*. U Držićevu *Arkulinu* govori Vlah, kmet Arkulinov, o svome gospodaru: »Poću vidjet, kud ide, i malo mu se prijavit, da me ne bi ono *festulezijom*, svinja, dohitio, – srdit je« (SPH VII, 393). A odmah zatim na početku drugoga ata veli Arkulin: »Ha, *pestuleza* bi lijek ovizijem, koji se vrćahu ovdje. Nije ih sada furtanata! In fine, oružje, je kralj od svijeta, oružje sve gospoduje. Sad sam ja gospodar od ove place. *Pestulezo*, junačka hrano, ti si sada moja čas, meae summae vires« (ib. 393). Već po smislu se razabire da je *festulezija*, *pestuleza* neko oružje; ispor. u Boeria: *pi-stolese*, dvosjekli mač.

**fringija*. U *Opsidi* veli P. Zrinski o Nikoli Sigetskome: »... Zrinskoga sablja pogane pogubi, po kih mu *fringija* na vse strane rubi« (pjev. VI, strofa 85) – »Kâ b' se ne zlomila, nî te demeckinje, kû bi neg taknula moć bana *fringije* ...« (pjev. VI, strofa 100). – Madž. *fringia*, mač, sablja.

glaz. Kavanjin u *Povijesti vandelskoj*, pjev. XIII, strofa 129: »Tako' e, pobre, poslenici dvoreniski meu *glaze* drže kralje («kraljje») navjesnici, da ne projdu ke omraze; primau *glazi* svitlos samu, a ne vitri-jeh naglos tamu« (SPH XXII, 257). – Cijela je strofa, kao vrlo često u Kavanjina, posve nejasna, no *glaz* će biti svakako njemačka tuđica (Glas, staklo), iako je ne bismo očekivali u pisca, koji je bio podalje od dohvata njemačkoga kulturnog utjecaja. ARj ima za tu tuđicu (u obliku »glaz«) samo jednu potvrdu, i to u Istranina F. Glavinića.

**gnačan*. U Tanclingera s. v. fangoso: kalno, blatno, »*gnačno*«. – Tanclinger piše *gn* također za *nj*.

**goljati*, **goljiviti*. U Benetevićevoj *Hvarkinji* zaljubljeni starac Mikleta uzdiše: »Ah, da bi mi, moja udovičice, s tobom se *goljati* na mon stanu ...« (Građa VIII, 255), a kasnije, kada ga je Barbara, starica »ričonosnica«, obradovala dobrom vijesti, dariva je on: »Aj, Barbara, tebi donativo, ... *goljaj* to za me!« (ib. 306). Značenje je očito: počastiti se, pogostiti se; ispor. tal. gola, goloso, golare. Amo ide također glagol *goljiviti*. Kada Mikleta šalje slugu, da mu nađe ženu, koja će poći s porukom k udovičici, daje mu za taj posao novaca: »Eto tu pet škuda neprominjenih, a na oto tebi dvije perpere, *goljivi* za me i hodi colla buona ventura« (ib. 276).

**goveda*: »... ne zaplaniše nego pedeset *govede*« (Kačić, Razgovor, SPH XXVII, 76) – »... ja vam povračam vaše ovce, koze, *govedu* i zemlje ... (Korabljica, SPH XXVIII, 39). ARj ne zna za tu kolektivnu imenicu ženskoga roda.

- **grebar*. Luka Bračanin, Psalmi, str. 54: »*Grebre* njegove opijajući umnjožaj plod njegov« (Vulgata: ...*rivos eius inebria, multiplica germina eius*).
- griješiti*: »Tamljan nikad ne miriši; koga živi ogranj *griši*« (Kuhačević, str. 23). – »*Griši* me ufanje, stat ću dobre volje, duša će po smrti dobit stanje bolje« (ib. 30). – »*Griši* me i oto (t. j. ufanje u kraljičinu dobrotu), vindar srce gori, vidit ćemo Boga, kad nas smrt umori« (ib. 61). – Za značenje glagola *griješiti*, što ga eto nalazimo u Kuhačevića (ostaviti koga, iznevjeriti se kome), nema potvrde u ARj (najbliže je tome značenju *mimoilaziti*, zabilježeno u ARj s. v. *griješiti* 2a, bb).
- **griz*. U Getsemanskom vrtu: »... dva *griza* oliti kuka ... dvaju bratje ložnice su jedna uz drugu navrh jednog *griza*, a Petrova na drugom vrhu na buru od nji podalje ...« (J. Pletikosa od Skradina, Putovanje k Jeruzolimu, rkp. zagrebačke Sveučilišne knjižnice R 4284, str. 70). Iz samoga se Pletikosina teksta vidi, da je *griz* isto što *kuk* (u ARj s. v. 3. *kük* = veliki kamen, hrid). Ispor. u ARj: 2. *griza* (u naše vrijeme u hrvatskom primorju) = stijena, kamen, valjada od njem. Griefsz (Sandstein).
- **grostiti*. »Od *grostenja*. Morsku vodu s vinom valja piti, da se komu pristane *grostiti*« (Em. Pavić, Flos medicinae, 16). Ispor. u latinskom izvorniku: »*De nausea marina. Nausea non poterit haec quem vexare ...*« Vidi u ARj s. v. *grstiti* i *grustiti*.
- **grubati*. U prikazanju *Ivana Krstitelja porojenje i smrt* govori Igruša, kei Irudičina, kada joj Koraljko donese odsječenu glavu Ivanovu: »... da bi sunce, majko mila, u smih slatki obratila, ke *grubaju* u pozoru lišca ovoga sfitlu zoru ...« (SPH XX, 211). Ako je u prvom stihu »sunce« lapsus calami mj. »suze«, bio bi jasan i smisao stihova i značenje glagola *grubati*: suze grubaju t. j. čine grubom, nagrduju svijetlu zoru lica Igrušine matere.
- **guzi*. U J. Krmpotića dolazi ta riječ u značenju *gusle*: »*Guzi* gude, sviralice svire, a citare ponajlipše cvile« (Josko Malenica, 17) – »*Guzi* nove glase udariše« (ib. 19).
- **hajda*. U *Opsidi sigetskoj* Zrinski šalje po golubu pismo iz Sigeta »kralju ugarskomu«, da se grad još samo dva dana može održati: »Za pomoć nam ada već nemoj misliti, u koj nije *hajda*, jer smo vistoviti ...« (pjev. XIII, strofa 94). – Bit će to varijanta arapsko-turske riječi *fajda*, koja se u nas govori također *vajda*. Pridjev *vistoviti* znači, da su sigetski junaci svijesni, dobro znadu, što ih čeka.
- **hakolj*. U Tanclingera s. v. rampino: kljuka, *hakolj*, uncus. – ARj s. v. *hakalj* ima samo iz Belostenca i Jambrešića potvrdu za *hakelj*. – Od njem. Haken.

- **halom* u Vrančićevu rječniku (s. v. tumulus, sepulcro) i u Tanclingerovu (s. v. sepulcro, sepoltura). – Od madž. *halom*, a to opet od našega *hlōmō* ili od germ. *holms*.
- **haljati*. U Gazarovićevu *Prikazanju života i muke sv. Ciprijana i Justine* Arkadij se sprema, da »priobrnut u kosića« poleti k Justini: »Kosićen ću s' učiniti za k Justini moći priti, u sfū hižu pusti da me od sad *haljat* bude za me« (SPH XX, 245). – Možebiti se na Hvaru prije doista tako govorilo mj. »hajati«?
- **harbač*. U komediji nepoznata Dubrovčanina *Džono Funkjelica* (Građa XI): »... što ti [j]o[j] ne davam veće *harbača* nego hljeba« (str. 168). – »Kurvina svinjo, sada te ću *isharbadžat* ovijem *harbačom* i činiti da pod njim dušu pustiš (str. 174). – U ARj su od te tuđice (tur. *gyrbač*) zabilježeni oblici: *karbač*, *korbač*, *krbač*, *kurbač*, no oblika s početnim h nema.
- **heveljica*. U Benetevićevoj *Hvarkinji* veli Bogdan Goji, kako je čuo, da se ona obećala nekome Vlahu, a ona mu uzvraća: »Prī bih za Turčina, nut da bi mi u modrini hodit i *heveljicu* nosit« (Građa VIII, 288).
- **hodija* (= pješadija), v. jazdija.
- **holjudina*. Momci i djevojke igraju se vukova: »... pak se pridnjak *holjudinom* tuče, vika stoji: „Pristan', dobar vuče!“« (Reljkovićev *Satir*, SPH XXIII, str. 12 i 83). Koliko sam raspitivanjem mogao doznati, čini se, da te riječi danas više nema u narodu. Seneković je u rječniku uz svoje izdanje *Satira* (Zagreb 1895) zabilježio, da je *holjudina* rubac, usukan kao konopac, kojim kolovoda u igri vukova udara suigrače.
- **hraman*. U Tanclingera s. v. edificato: sagrađeno, ugrađeno, građeno, *hramano*.
- **hovizati*. U Benetevićevoj *Hvarkinji* Polonija govori svojoj godišnici Dobri: »Nuko, hodi mudro putom, ne obziraj se kako luda. Vele mi *hovizaš*« (Građa VIII, 258). – Polonija kori Dobru, što se izvan kuće ne vlada čedno. Imade li glagol *hovizati* samo to opće značenje ili se time možebiti misli u prvom redu očijukanje s muškarcima? Ispor. i *hvizati*.
- hripelj*. Kavanjin veli u *Povijesti vandelskoj* u opisu strašnoga Belzebuba: »Nos nezgromni na sto brada iz *hripelja* slike grubi na čeljust mu grdno pada ...« (SPH XXII, 404) – »Vičnji sudac na uskrsu ... izvadiće iz grobnica tmaste *hripee* bijelih lica« (ib., str. 541). – Uz posljednji primjer je izdavač (prof. Aranza) zabilježio, da *hripej* na Braču (u Milni) i na Visu znači *kost od nosa*, a kako mj je saopćio prof. Hraste, ta se riječ u istom značenju govori također u svim mjestima na Hvaru. Riječ je u tome značenju poznata i u dru-

gim slavenskim jezicima: slov. hripelj, č. chřípě, polj. chrapy. – ARJ donosi iz Kavanjina prvi primjer s. v. *hripelj* s neispravnim značenjem (»hripanje?«), a drugi s. v. »hrip« s nejasnim značenjem (»zar okosnica? ili treba čitati *hipe?*«).

hum. U prologu *Prikazanja uskrsnutja Isukrstova* veli se o njegovu uskrsnuću: »Toj sfe Pilat virovaše, neg proniti ne davaše, za Žudijem u *hum* dati ne hti vanka toj dat znati« (SPH XX, 107). – Osim općenito poznate imenice *hum* m. (collis, brežuljak) ARJ ima još samo iz Došena i Rapića potvrda za *hum* f., no Budmani s pravom sumnja, da li to nije zapravo *um* (kako je poznato, slavenski pisci često pišu *h*, gdje nije red da se piše), a niti u značenje »oholost« pravo ne vjeruje. Po smislu se razabire, da »Žudijem u *hum* dati« u našem primjeru znači: Židovima po volji učiniti, ugoditi.

**hustalo*. U *Prikazanju uskrsnutja* (SPH XX, 128) gostioničar u Emausu naređuje posluži, da podvore Isusa i dvojicu njegovih učenika: »... lipo čisto sfe spravite, ti *hustalo*, sfršno spravjaj, kolji, lonce na stol stavjaj ...« – Očito je to nadimak prema glagolu *hustati*, za koji ima u ARJ potvrda za značenje: hrskati zubima, žvakati.

**hvizati*. »Jer človik kada je u bogatoj kući, kralju brat mni da je, tako gre *hvižući* ...« (Baraković, SPH XVII, 31). – Po smislu se razabire, da je u Barakovića tome glagolu značenje: oholiti se, razmetati se. U dalmatinskih čakavaca i na kopnu i na otocima govori se glagol *hizati*. Kako mi je priopćio prof. Hraste, na Hvaru ima taj glagol značenje: oholo hodati uzdignute glave, – i kaže se za mlazgu, ali također za mladića, djevojku, čovjeka. U ARJ ima za *hizati* potvrda iz Marulića i iz našega doba s Brača s nešto drukčijim značenjem: recalcitrare, ritati se (u ARJ je i za glagol *ritati* se zabilježeno također metaforičko značenje: uzobijestiti se).

**hvojići*. »Bolizan je umrit, da tko se još boji, pravo ti hoću rit, on bolizan *hvoji*« (Marulić, Lipo prigovaranje razuma i človika, SPH I, 151). – Očito je pisac htio reći, da se bojanjem »bolizan« umiranjna povećava, pogoršava.

**infenočati*. Starac Mikleta ludujući za ženama doživi svakojakih: »Ovo su dvije, ma se po vjeru Vlahovu ne dah *infenočat* od treće« (Hvarkinja, Građa VIII, 314). – Ispor. Boerio s. v. infenocciare, aggirare, dar altrui ad intendere alcuna cosa, mostrargli lucciole per lanterne, – dakle: nabajati komu koješta, voditi za nos, zaludivati.

**iro*. »Milostiv s onimi, kê *Iro* pokriva, spružase jim desnu, da ni znala liva« (Kuhačević, str. 75). – »Tulike sirote, udove i kmeti, kê teže od *Ira* siromaštvo prti« (ib., str. 126). – U ovom posljednjem stihu dodao je sam Kuhačević uz riječ *Iro* bilješku: »Siromah, ki nima nego dušu i golo tilo.«

**isharbadžati*, v. harbač.

- **iskaviti*. »... Bog ... te kroz ove ovce uvede u napast, dok ne *izkaviš* grih tvoj« (M. A. Reljković, SPH XXIII, 653). Ispor. u ARj *kaviti* (»nepoznata značenja«) i *kavinjati* (»patiti«) s potvrđama iz XIX. vijeka. Reljkovićev *iskaviti* očito znači: patnjama okajati.
- **iziljati*. U Benetevićevoj *Hvarkinji* Dobra kazuje Goji: »... nimam kad već stat, mliti mi 'e i do dne omisiti; niko ga ne *izilje* prez mene« (Građa VIII, 268). Smisao se te zadnje rečenice posve dobro razabire: nitko ne će toga posla (mljevenja i miješanja) uraditi, svršiti bez mene.
- **izmićanje*. U Tanclingera s. v. rendita, entrata: *izmićanje*, prihodišće, letina. – Ispor. u ARj s. v. izmetati: davati, radati (o stablu, plodu i t. d.).
- **iznovina*. U Grabovca: »Ti trgovci kada znaše, nakrcavat navu štaše ... lipi stvari *iznovina*, svakojaki trgovina ...« (SPH XXX, 113). – Značenje se po smislu razabire: nova roba, nove stvari.
- **izveljati*. Goja priča Bogdanu, kako je Vlašetina Radoj napastuje, a Bogdan joj veli: »Ter on, poslanik vlaški, čini te bogatele oko tebe? ... Inverti ti ve cić poštenja, da se ne bi nazad *izvelja* s njim bagatelajući, ne čekaj pak, da te ja dvignu ...« (Benetević, *Hvarkinja* Građa VIII, 273).
- **izvlač*. Tanclinger s. v. estratto, copia di scrittura: izpis, razpis, izrov, *izvlač*.
- jahat, jahta, jahto*. Salamun je imao »dvanajest iljada konjušarica konja *jahti* od sedla« (Kačić, Korabljica, SPH XXVIII, 147). – ARj ima za taj pridjev jednu potvrdu, a i to tek iz druge polovice XIX. vijeka (Pavlinović).
- **jakorašnji*. Karlo Pavić *Pokopno govorenje o sprovodu A. Mandića*, str. 21 (Osijek 1816): Gdi god je našao zle običaje, koji su ili od Turaka u ovoj zemlji još zaostali ili kasnije po razpuštenosti prokšenoga vika *jakorašnjega* upuzli, je izkorenuo ...« – Za značenje (sadašnji) ispor. ARj s. v. *jako* (= sada).
- **jazdija*. Krnarutić, *Vazetje Sigeta*, str. 5b: »Pedeset biše tih na konjih *jazdije*, ter u stup vele tih pet po pet hodije.« – U ARj zabilježena je s. v. *jezditi* (= jahati) potvrda također za glagol *jazditi*, no samo iz Domentijana, iako ima za nj potvrde i u Krnarutića. Već je V. Gaj u svome izdanju *Vazetja* (Zagreb 1866) zabilježio za imenicu *jazdija* značenje: konjica, equites. Tome odgovara *hodija* = pješadija.
- **jeza*. U ARj su iz Kavanjina za imenicu muškoga roda *jez* (jelo) zabilježene dvije potvrde, no u istoga pisca dolazi u istom značenju i imenica ženskoga roda *jeza*: »... sada mu je (sc. Lazaru ubogome)

plemeniti stol i jeza priizbrana, s kom pravedan Bog ga puni« (SPH XXII, 506).

**jugat*. Krnarutić, Vazetje Sigeta, str. 6b: »Pod nikim konj *jugat*, ali vran, ali siv, a pod nikim durat crnorep, crnogriv ...« – Bit će da V. Gaj ima pravo, kada u svojem izdanju *Vazetja* (Zagreb 1866) riječ *jugat* dovodi u vezu s poznatom imenicom *dogat*, equus albus.

**jurište*. Kačić, izdanje *Razgovora* od g. 1756.: »... pobigoše (Turci) izpod Sinja, ali ji dosta na *jurištu* pogibe« (SPH XXVII, 94). Riječ je očito uzeta u značenju: mjesto juriša, navale, borbe.

**jutropašac*. »Vlašetina smrdeći« Radoj ljubomorani je na Bogdana: »... ah, Bogdane, Bogdane, gdi ve si, da ti srce izvadam« – a Bogdan mu se ruga: »Poj, vadi želadiju od *jutropašca*, ča je tvoja meštrija ...« (Benetević, Grada VIII, 288).

**kanjuka*. Bogdan se sprema u službu s namjerom, da što bolje potkrada gospodara: »... zač od *kanjuke* ne bojim se drugoga od moje vrsti eto nišće« (Benetević, Hvarkinja, Grada VIII, 256). – U ARj su za tu pticu grabilicu zabilježena samo imena: kanja, kanjug, kanjuh.

kazati. Osin Vlaha, koji je utopio kod Srimskih otoka, kazuje pjesniku, kako je radi laganja dospio u pakao: »Mnju, da se ne zgodi človiku, ča meni, i mati ča rodi, *kazaj* se po meni« (Baraković, Vila Slovinka, SPH XVII, 185). – Za oblike prez. *kazam* – imper. *kazaj* nema u ARj potvrde, a značenje u našem primjeru odgovaralo bi onome, što se spominje u ARj s. v. *kazati* III, 1 d: moneri, dobivati opomenu za svoje ponašanje po pedepsi koja je drugoga snašla (potvrda za to značenje ima samo iz prvih godina XV. vijeka u Pucićevim *Spomenicima srpskim*, izdanim iz dubrovačkoga arhiva).

**keliz*. U Tanclingera s. v. bitume: *keliz*, smola, bitumen. – Ispor. u Habelića *kelje* («kelie»), bitumen, – i u Belostenca s. v. bitumen *kelje* (dalmatice!). – V. u ARj s. v. *klija*.

**keserica*. – Ivanošić (Pjesma od Peharnika, SPH XXVI, 237) tumači sam u bilješci da je »brada keserica« oštra, ščetnata brada. – ARj ima u tome značenju samo *keser*, i to jedino iz Vukova rječnika, a inače ta tudica (< turc. keser) znači neku vrstu bradve i zabilježena je također u našim starijim rječnicima (Mikalja, Vitezović, Stulli).

kima. U Držićevu *Dundu Maroju* (SPH VII², 384) Petrunjela u svome bijesu hoće da Maru oči iskopa: »Nut onoga bezočnika! Nebogo, dohodi mi *kima*, da mu ovizijema noktima izdrem one očine, kijema još ima oči gledat.« – Značenje je jasno: dolazi mi volja, imala bih volju. Riječ je i danas poznata u Dubrovniku (a i na Hvaru), ali u drugom značenju (ispor. Rešetar, Rad 248, str. 216: vršika, od grč. κῦμα, val).

- **kisca*. Katančić, *Fructus auctumnales*: »Tu vidiš starom slikovane *kiscom* / *rate* ...« (SPH XXVI, 310). – ARj ima samo *kist* i *kiščica* (pencilus, oruđe za slikanje).
- **kosalica*, v. *babunača*.
- **košt*. U *Skazanju od Osiba* (SPH XX, 330) Josip Egipatski naređuje, »da sad sfaki velik i mal ... napuniti *košte* ima i granare sfe sa sfima ...« – O značenju nema sumnje: *košt* = žitnica (kao i *granar* tal. *granaio*, *granaro*). Ispor. u Pleteršnika slov. *košt*, *kašt*, *kašta*, *kašča* (Getreidekasten, Getreidekammer).
- **kožakarin*. U *Opsidi sigetskoj* P. Zrinskoga (pjev. XIII, strofa 51): »V harac greš najzad lin, a prvi u divan, ... ti s' kot *kožakarin* svitlobom zakrivan.« – U tekstu napisano je upravo »kochiakarin«, a to je Zrinski na kraju *Sirene* ispravio »kožakarin« i u »Tomačenju imen i riči neznanih« protumačio: *kožakari* = strašljiva baba.
- **krinjevati*. *Prikazanje uskrsnutja Isukrstova* (SPH XX, 108): »Bog, početak sfakoj stvari, ... *krinjuje* zvezd on tečenje i vrmena prominjenje.« – Značenje je jasno: upravlja, određuje.
- **kujus*. U Držićevu *Dundu Maroju* govori Pomet o sebi: »Jesu njeki, ki mi se razumiju; kažu s dva *kujusa*: „Ergo approbitur“ ...« (SPH VII², 338). – Nije li to naopaka riječ iz Pometove latinštine?
- **kunjirati*. A. J. Turković u *Životu sv. Eustakije* (Osijek 1791, II/154): »Selanin ga dost *kunjira*, kori i na zlo ga tira ...« Ispor. još str. 191, 197, 235. – U značenju »zlo postupati« čuje se i danas u Slavoniji *kujonirati* (njem. *kujonieren*, od franc. *couillon*, *couillonner*, tal. *coglione*).
- **kusuna*. Irudica govori odsječenoj glavi Ivana Krstitelja: »... dostoji se, mesto groba zvirška da ti bude utroba, da te kusa prid koj strani zla *kusuna* sa gavranici« (SPH XX, 213). – Bit će da je ta imenica – kao *sekuna* (< *seka*, sestra) – izvedena od *kusa*, za koju ARj bilježi uopće značenje »kusato žensko živinče«, a iz Belostenca upravo značenje: kučka, kuja.
- **lankroja*. »Ma nu ono od onuda one *lankroje* Andrijule s Konala, madiionice, što ženam djecu čini« (dubrovačka komedija *Džono Funkjelica*, Grada XI, 176). – Tal. *ancroia*, *babetina*.
- **latuština*. U Držićevu *Džuhu Kerpeti* (SPH VII², 432): »Kad bi go-dišnica gospi ukrala peču larda, ter bi ju vrgli u tamnicu; a gdje bi Puljiz puljiški govorio, a masara *latuštinom* udarala, i kad se ženik ne bi brinuo ...« – Za imenicu *masara* ispor. u Boeria: *massèra* s. f. *massara*, *fante*, *fantasca*, *serva*, *casiera* (u Puntu na Krku je *masara* priležnica, konkubina). – No što znači da masara udara *latuštinom*? U hrvatskom postoji sufiks -uština za pravljenje augmentativnih imenica, pa je *latuština* po svojoj prilici izvedena od *lata* (< *latta*,

lim), limena posuda (na Hvaru se ta riječ govori osobito za petrolejsku kantu, n. pr. kupi mi latu od petroleja).

**latva*. U Tanclingera s. v. lama di ferro: ploča gvozdjena, plaza, nazelnica – s. v. lametta: plazica, *latva*, pleh. – Ispor. tal. latta, lim.

lek. »Čudnovata struka borje tvrda *leka* sve dubova, plemenito pak staborje ravna pruta jasenova« (Baraković, Draga, SPH XVII, 371).

ličina. »Imo sam ja nastojat za oženit ga, dokle je u ovoj misli, za ne dat mu bremena da se dezerta s *ličinam* i ostalijem zlijem pratikam ...« (Džono Funkjelica, Grada XI, 175). – U ARj je za imenicu *ličina* zabilježeno samo značenje: uže od lika, zamka na vješalima, – a to ovamo nikako ne pristaje.

lučiti. Eva govori o grijehu svome počinjenu jabukom: »... cič toga me Bog umučī, da rajati budem, *lući*, s bolešću san, joh, rajala ...« (Prikazanje kako Isus oslobodi sv. oce iz limba, SPH XX, 98). – Značenje je jasno: odlučiti, odrediti. U ARj su za glagol *lučiti* zabilježena samo značenja *coniungere* i *separare*, a iz ovoga posljednjeg značenja se moglo, kao i kod složenoga glagola *odlučiti*, razviti značenje: decernere, statuere.

lukat. U Barakovićevoj *Vili Slovinci* (SPH XVII, 171) rečeno je u opisu brodića: »... dubove mladice korablji vas podpor, a po njoj pak odgor *lukata* drva prut ...« – ARj ima ja prilog *lukato* samo jednu potvrdu, i to upravo iz Barakovića, ali u značenju *lukavo*, a to nikako ne pristaje u opis brodića. Može biti je *lukato* drvo = drvo zavinuto kao luk?

**ljustati*. »Al nebo ne čuje, što pas lajuć *ljusta*, ki sprot vetru pljuje, na bradu mu *hljusta* ...« (P. Zrinski, Opsida XIII, 50). – ARj ima s. v. *hljustati* dva značenja: žvakati (Dellabella, Stulli) i silno koga tući (Dubošnica na Krku), no ta značenja ne pristaju ni u prvi naš stih ni u drugi. Jagić (Književnik III, 396) za *hljustati* u drugom stihu upućuje na poljski glagol *chlustac* = pluszczyć, plusnać (Linde) – no i sam pita, što će reći u prvom stihu glagol *ljustati*. Sudeći po smislu, *ljustati* i *lajati* su sinonimi, a na to značenje upućuje i imenica *hljustavičina*, što se u Puntu na Krku govori za brbljavu, lajavu žena (»za ženu čakolonu«).

**mača*. Baraković, Draga (SPH XVII, 360): »... da me tire britke *mače* ne bih moga brže teći, rekoh drugu: „Dragi braće, kud me vodiš, hti mi reći“ ...« – Ne znam, smije li se vjerovati, da je Baraković tek rimi za volju stvorio imenicu ženskoga roda *mača* (= gladius), za koju inače nema potvrde.

mana. Apostol Toma donese apostolima kao svjedočanstvo Marijina uznesenja na nebo *pās*, s kojim je Marija bila položena u grob, a koji je ona dala Tomi uzlazeci na nebesa. Na riječ Tominu apostoli

otvore grob, pa kada ga nađu prazna, reče Petar: »Ova suknja njoj poslana / s nebes bila ter nje *mana*« (Prikazanje od ušastja na nebesa D. M., SPH XX, 182). – Nije li *mana* ovdje uzeta u općem značenju: pomoć, dar (s neba)?

**manda*. Pri preobraženju Isusovu veli Petar: »... ter ovd' ... dobro 'e biti / i tri mande nam sgraditi« (Kavanjin, Povijest vandelska, SPH XXII, 471). – Ispor. Vulgatu: tria tabernacula.

mandura. Uz stihove iz Katančićevih *Fructus auctumnales* (SPH XXVI, 322): »Glas tanak Talije i šumske *mandure* nek vam mrzak nije, diple i tambure ...« zabilježeno je u ARJ, da je to jedina potvrda za riječ *mandura*, ali da se iz nje ne razabire, kakva je to muzikalna sprava, svirala ili instrumenat sa žicama. Te svoje hrvatske stihove je sam Katančić u rkp. *De poesi illyrica libellus* preveo na latinski: »Vox subtilis Thaliae et silvestris *testudinis* / non displiceat vobis, utres et lyrae« (ispor. Matić. Trag jedne do sada nepoznate Katančićeve pjesme, *Časopis za hrv. povijest* III, 242). – Svakako je dakle *mandura* = testudo, instrumenat sa žicama kao citara.

**marcel*: »Zla sreća vazmi pravdanje ... ne samo da bidam človik život trudi, da i uboštvu trati, i za dobit *marcel* na preposit strati u pravde libru ...« (Benetevićeva *Hvarkinja*, Grada VIII, 255). – Boerio s. v. *marcelo* veli, da je to bio stari mletački srebrni novac, koji su počeli kovati 1472. za dužda Nikole Marcella.

**masara*, v. latuščina.

**mavar*. Zaljubljeni starac Mikleća došao »priobučen na jejubašku« pa digli viku na njega: »Evo, je lupež, je *mavar!*« (Benetevićeva *Hvarkinja*, Grada VIII, 311; ispor. još 312, 313). Jedupci su, kako je poznato, u naših starih pisaca cigani (Jedupat = Egipat), a radi crne im boje lica zovu ih eto i *mavrima* (Maurus, crnac).

**minšati*. U rukopisu starije redakcije *Opside sigetske*, pohranjenom u bečkoj Nacionalnoj biblioteci, ima za taj glagol dosta potvrda, a u štampanom izdanju te pjesme redovno je *minšati* zamijenjeno oblikom *mišati*: »Turak i kršćanin *mišano* med njima (pjev. III, strofa 69) – Turci i kršćani *mišani* med njima (III, 76). – Ispor. i dalje rkp. III, 53, – štamp. izd. III, 60; IV, 84 – IV, 92; V, 16 – V, 24; VI, 64 – VI, 83; VII, 22 – VII, 24.

**mlaće*. Goja priča, kako je bila na Visu »na kopatvi«, pa joj Radoj »sfej pomagāše kuhati i ostalo opravljati, ter ti se nikako pomalo zdragovasmo pri *mlaču* stići se« (Benetević, *Hvarkinja*, Grada VIII, 267–268). – Prema smislu Gojina pričanja moglo bi za imenicu *mlaće* pristajati značenje: mlaćenje žita.

**morinčela*. Lopudanin Dživulin govori Dživu: »Tugo moja, znaš, kad te kašicom pītah, a *morinčela* te ubila biješe?« (Držić, *Dundo Maroje*, SPH VII², 287).

**mučunica*. Bogdan se kartao: »Tako izgubih, ča god mi biše gospodar dal, i još moju *mučunicu* ...« (Benetević, *Hvarčinja*, Građa VIII, 287). – Ovdje je deminutiv *mučunica* uzet u istom značenju, što ga ima *muka*: zarada, što je tko mukom stekao. – V. ARj s. v. *muka*, c, d.

muka. U Tanclingera s. v. *artigliaria*: bojna *muka* (»mukka«), top, tormentum, tormentum bellicum. – Toga značenja ARj nema.

mula, v. *razdruški*.

**munjaja*. U *Opsidi sigetskoj* veli P. Zrinski: »... kot *munjaja* zvanka Tatar doskočuje ...« (pjev. X, strofa 62; ispor. također XI, 11 i XI, 69). – U Vitezovićevu rječniku je zabilježeno s. v. *fulgur*: *munja*, **manja*, **munjava*, **munjavica* (Rad 303, str. 35 i 36).

**nacivan*. »Kaloper sa smilji, garufli, viole lica od berilji *nacivnih* po stole (Marulić, *Susana*, SPH I, 78).

**nadahajati*. Sultan Suliman spremajući se u rat zaziva Boga: »O Ti, ki batrivost ... *nadahajaš* i k veliku zmožnost činjenju podavaš ...« (Opsida sigetska, pjev. I, strofa 45). – Već je Jagić (Književnik III, 405) *nadahajati* izvodio od *nadahnuti*. ARj ima samo imenicu *nadaha* = *nadahnuće* (iz Vrančićeva *Života nikolika izabranih divić*, Rim 1606).

**nafiljati*. »... pak mi tamo *nafilja* bila kolača punu jednu veliku zdilu ...« (Benetević, *Hvarčinja*, Građa VIII, 263). – Značenje se po smislu sasvim pouzdano razabire: napuniti, natrpati. U Puntu na Krku se i danas govori glagol *nafilati* u značenju: nalagati, nadrobiti svašta, prevariti koga. – ARj nema potvrde niti za prosti glagol *filljati*.

**nagibalo*. Opisujući dvorove, što ih je Malenica sagradio »nasred Temesvara od mramora više neg kamena«, kazuje J. Krmpotić: »*Nagibala* gizdavi stolovi izvezeni svilom i s kadifom. / Po njem visi svijetlo oružje, sablje, puške, teški buzdovani« (Krmpotić, *Joso Malenica*, Beč 1783., str. 5).

nalijegati. U ARj su iz Barakovićeve *Jarule* zabilježene tri potvrde s napomenom, da se iz njih ne razabire značenje toga glagola; u svim tim rečenicama je glagol u trećem licu sing. prez., a logički subjekt u dativu. Poznata su mi iz *Jarule* još dva takova primjera, koji će, mislim, pomoći, da se utvrdi značenje toga glagola u takvoj konstrukciji. Da spasi svoj narod od »žiganta Golije«, David je spreman pobiti se s njime: »... želja mu to veća ufanje podviže, pojti mu *nalize*, premda je mladih let ...« (SPH XVII, 281). – Kada Isus uoči muke i smrti ulazi u Jeruzolim, narod ga oduševljeno dočeka: »... niki se propinje ter grane dosiže, ... datała urize ter na put prostire, tako im *nalize* za zlamen od vire ...« (ib. 313). – Iz tih se primjera i iz primjera zabilježenih u ARj razabire, da fraza »nekomu

nešto naliježe« znači, da on to živo želi, da ga želja neodoljivom snagom goni.

**naliza*. U Benetevićevoj *Hvarkinji* veli Dobra drugarici Goji: »Evo jedna *naliza!* Tko se ne bi smijal? Nitko je zaspal ovde za vašom kućom« (Građa VIII, 261). – Imenica je načinjena prema glagolu *naljesti*, prez. *naljezem* (ARj ima za taj glagol potvrda tek iz narodnih pjesama XIX. vijeka), te će značenje imenice *naliza* biti »došljak«, u našem primjeru upravo: neočekivan, neželjen došljak. Ispor. u Broz–Ivekovićevu rječniku *uljesti* (intro) – *uljez* (čovjek, koji uđe k ženi u kuću, koji se prizeni).

**namor*. Za tu riječ ima obilje potvrda u starim hvarskim komedijama: u *Komediji od Raskota* (Građa XI. 108. 109. 110. 111. 112 ... 122. 123) i u *Hvarkinji* (Građa VIII. 258, 264, 266, 270, 276, 281, 282, 290, 292, 297, 302, 303, 305, 308 ...). Riječ nema određenoga konkretnoga značenja, nego je to neka prirječica, kojom se govor počinje, može biti i pojačava: *tā*, *jamačno*, *zar*, pa *valjda*, *doista*, *po bogu*. Koliko sam mogao doznati, ta se riječ i danas govori u Puntu na Krku (»nego što«) i na Hvaru (»*jamačno*, *zaista*«). Dakako, ne može biti govora o vezi s imenicom muškoga roda *namor*, zabilježrenom u ARj sa značenjem: *nahlada*, *nazeba*.

naočnjak. Govoreći o franjevačkim trećorecima veli Đ. Rapić (*Od svakoga po malo*, Pešta 1764, str. 589): »Očito jesi ti, o treći redu, svemu svitu *naočnjak*, i premda iz oniju zdenaca, iz kojiju svega svita spasenje jest proteklo, jesi tvoj početak uzeo, ipak mlogi se naode Ismaeli, koji tebe kako dobroga Isaka pogrđuju i pod ništo drže.« – Amo ne pristaje dakako nijedno od značenja zabilježenih u ARj (*naočali*; *konjski naočnjaci*; *mrena na oku*). U Rapića je imenica *naočnjak* očito uzeta u značenju: nešto, što svemu svijetu zapijnje za oko, u što svijet upire oči, no često s neprijateljskim osjećajem.

**naplicati*. Zaljubljeni starac Dubrovčanin Mikleta govori, kako bi se rado oženio udovicom: »... koja mi je omijelila, da bi mi ne bilo rad ljudi, po vjeru Božu, bih joj *naplicao* na ulicu tisuća puta na dan.« (*Hvarkinja*, Građa VIII, 255). – ARj nema ni prostoga glagola *plicati*.

**naprika*. Kavanjin, *Povijest vandelska* (SPH XXII, 514): »Nemoj čudit se ni stucati, ko kralj David da grišnici žive mirni i bogati sve u blagu i u *naprici* ...« – Bit će da je *naprika* = obilje, *raskoš*.

**naprisno*. U hvarskom prikazanju *Ivana Krstitelja porojenje i smrt* (rkp. po svoj prilici iz druge polovice XVII. vijeka) Irudica oplakuje mrtvu kćer: »... ja prez tebe jer živiti / neću moći, slaki raju, / zato u gorku sada vaju / grem *naprisno*, joh, umriti« (SPH XX, 215). – Taj se prilog ne može nikako dovesti u vezu s prilogom *prisno*, za koji ARj ima potvrda samo iz crkvenih pisaca u značenju:

uvijek, vazda. U hvarskom prikazanju *naprišno* je očito mj. *naprišno* (odmah, brzo): u govoru grada Hvara se š i danas izgovara kao s. Za prilog *naprišno* (brzo, hitno) donosi ARj (s. v. naprešan) potvrđda upravo iz djela Hvaranina Hektorovića, Splićanina Radovića i Makaranina Lučića.

natpisa. Za tu imenicu ženskoga roda, po značenju jednaku s imenicom *natpis*, ima ARj samo jednu potvrdu, i to iz Zoranića. U Gazarovičevu *Skazanju života sv. Guljelme* (SPH XX, 299) svetica, da ozdravi nemoćnika, zaziva: »O *nadpiso* od dobitja, / o Isuse Nazarene, / sinu Boga, usliš' mene, ozdravi ga...« – U Gazarovića imenica *natpisa* očito ima značenje: zapis, talisman.

**navoljiti se*. U *Skazanju slimjenja s križa tila Isusova* (SPH XX, 82) govori Gospa Nikodemu: »... još vrimena van ostaje, mene sinkom ne rastavi ... na grebu ću ovdj biti, da mi se je *navoljiti*.« – Značenje je glagola jasno: učiniti sebi po volji, izdovoljiti se. Na to upućuje i prilog *navoljno*, za koji ARj u značenju »po volji« ima potvrda iz Zoranića i iz današnje Dalmacije (Pavlinović), a govori se i danas na Hvaru: *navojit se* = naužiti se.

**nazanuda*. Furija Alekti sasvim je uzbunila sultana Solimana: »Vru mu jetra žuhkom krvom *nazanuda*« (Opsida sigetska, pjev I, strofa 43). – I dalje u *Opsidi*: »Obraz je zminila (Sreća) bel i vesel drugda, koga j' spet zmutila ljudem *nazanuda*« (X, 1) – »Ov sigetske j' odprl *nazanuda* vrata« (X, 55). – U svim tim primjerima je *nazanuda* = najednom, naglo, nenadano.

**nebge*. »Na njem *nebge* i lisice, straže gore od risice« (Grabovac, Cvit razgovora, SPH XXX, 75). – ARj ima, osim običnoga oblika *negve*, potvrđda također za *nebge* (od slavonskih i bosanskih franjevaca osamnaestoga vijeka).

**neda*, **nidar*, **nidir* (mj. nezda, nigdar, nigdir). Potvrda sam zabilježio samo iz hvarske *Komedije od Raskota*: »... ja mogu i umin činit, da ova čorda *neda* dojde velika i duga, kad je potriba« (Grača XI, 113) – »... ne bi mi *nidar* na pamet palo, da to meni govoraše« (ib. 115) – »... ne će *nidar* doć« (ib. 117) – »Ni ga *nidir* ovdaj onoga profanta ... (ib. 112). – Na Hvaru se i danas tako govori.

neg dolazi u M. Kuhačevića kao vremenski veznik u značenju »tek što«: »*Neg* rekoste vašu prvu mašu mladu, staste za pastira kominjskomu stadu« (Život i djela, 40) – »*Neg* stupih iz kolj kmetskoga hintova, zeh poses zatvora za m' popri gotova (ib. 58).

nekrasan, *nekrasnost*. Tanclinger bilježi tu riječ s. v. ingrato, ingrati tudine.

**nembajica*. U Luke Bračanina dolazi ta riječ nekoliko puta, a značenje joj se lako razabire iz paralelnoga latinskoga teksta Vulgate: »... duh

od *nembajice*« – spiritus procellarum (psalam X.); »... i postavi *nembajicu* njegovu u tišinu« – et statuit procellam eius in auram (ps. CVI.); »duh od *nembajic*« – spiritus procellarum (ps. CXLVIII). – Prema tome *nembajica* = procella, oluja.

nesmjera je u ARj označena kao riječ tamna značenja, za koju su se u građi sabranoj za taj rječnik našle samo tri potvrde. No iz njih se već razabire, da se tom imenicom označuje nešto preko mjere veliko, strašno (ispor. pridjev *nesmjeran*, za koji ARj bilježi iz Belostenca značenje: immanis, immensus, – i donosi dosta potvrda iz hrvatskih primorskih krajeva sve do Dubrovnika, a za značenje immanis, crudelis, za koje se donosi potvrda samo iz Belostenca, rečeno je u ARj, da se ne čini dosta pouzdano). U Zrinskoga u *Opsidi* ima za imenicu *nesmjera* nekoliko potvrda, po kojima je već Jagić (Književnik III, 399) za tu imenicu utvrdio značenje *immanitas, crudelitas*: »malo nas z medana ujde zpod *nesmire*« (pjev. IV, strofa 66) – »za pojt z Vidom krvnu neg sam u *nesmiru*« (XI, 42) – Demirhan sav bijesan dovikuje Deli-Vidu: »ki sam vsagda želil na tvoju *nesmiru*« (XIV, 80).

**nestorac*. U *Opsidi sigetskoj* se priča, kako se turski junak Deliman u žestini boja zaletio u sigetsku tvrđavu, pa kada su se oko njega sjatili vojnici Zrinskoga, da se živ spasi od jače sile, probio se kroz gradska vrata i skočio u opkope napunjene vodom: »... skoči, kot *nestorac* grabu preplavaše« (pjev. X, strofa 91). Jagić u *Književniku* (III, 399) tumači tu riječ metatezom od *nerostac*. ARj ima za *nerostac* – verres, nerast – potvrdu iz Belostenca i Jambrešića.

**neuspredom*. Ispred *Vile Slovinke* u pjesmi namijenjenoj »plemenitomu gospodinu Anjelu Justinijanoviću Šibenčaninu« veli Baraković o njemu, da mu svi iskazuju štovanje: »... drug druga potiče, prid njim stanu redom, kako da se liče njegovim pogledom, a on *neuspredom* beside poskiti, slađe nego medom napaja i siti (SPH XVII, 9). – Nije li prilog *neuspredom* u vezi s glagolom *prědati*, tako da bi mu značenje bilo: ne plašeći se, ne ustručavajući se, odmah.

Treći stih gornjega citata iz *Vile Slovinke* štampan je u SPH XVII, 9: »a on *neuspredom* beside *poščiti*« – no već je u ARj s. v. *poskititi* u tome stihu »poščiti« ispravljeno u »poskiti«, a to posve opravdano. U prvom izdanju *Vile Slovinke* od g. 1614, str. 14, štampana je ta riječ »poščiti« ispor. nešto dalje na istoj strani: »narafschi obraz bil« i na str. 15: »morfchi val«.

novak. Za tu imenicu je u ARj sub *e* zabilježeno značenje »kmet, seljak«, ali izriječom se veli, da za to značenje, kojega bi razvitak imao biti taman, ima potvrda samo u Mikaljinu rječniku i u jednom primjeru iz Kavanjina. No spomenuto značenje ne će biti da je u našim primorskim krajevima bilo tako rijetko, jer i u Tanclingera je s. v. *ignobile* zabilježeno: sebar, neplemenit, *novak*, homo novus.

**nutiti*. »Al nut Radivoje kako tigriš ljuti / ... potirajući je (se. lovce) sam se na smrt *nuti*, ... vnoge ljute rani prijmilje zad, spreda, umrit z drugom verni *nudi* se prez reda« (Opsida sigetska, pjev. IX, strofe 97–98). K. Pavletić u *Pabircima po Zrinijadi* (Nast. Vj. VII, 309) bilježi iz današnje čakavštine *nutiti* se = nuditi se.

obara. Baraković u *Vili Slovinci* (SPH XVII, 75) priča, kako iz topa izleti »jabučat gvozden kus«, koji »već nego zmaj pari, / protif toj *obari* nitkore ne hodi, / zač koga udari, likara ne vodi ...« – U ARj je rečeno, da se iz Barakovičeva pričanja toj imenici ne razabire značenje, no ja mislim, da se pouzdano vidi, da je *obara* ovdje uzeta u značenju nečesa, što obara, što ruši.

obarati. U dubrovačkoj komediji *Džono Funkjelica* (Građa XI, 177) veli Kusalo pedantu Teofrastu: »A Dio, miser, *obaro* sam vas grad istučiti te, dje si u vraga bio?« – Posve je jasno, da bi taj glagol ovdje imao značiti: obilaziti gradom. Da to nije možebiti lapsus calami mj. *obašo*?

**obitati*. U ARj je zabilježen glagol *obiciati*, *obiciam* s napomenom, da se potvrđā našlo tek nekoliko, i to samo iz zapadnoga govora. Glagola *obitati* nema u ARj, no u starih pisaca s dalmatinskoga kopna i otokā ima potvrđā za taj glagol: »tot *obitam* sad ja« (Zoranić, SPH XVI, 22) – »to prisīže *obituć* stanovito um moj« (ib. 23) – »Cilu, nemužatu ja ti ju obitam« (Lucić, SPH VI, 232) – »viru ti *obitam* od trgovca prava« (ib. 232) – »Jošće ga čtovati većma se *obita*« (ib. 235) – »... kad vrime doteče, na ti moju viru, njom ti se *obiciu*« (ib. 235). U rukopisnim se rječnicima Primoštenca Jurina latinska imenica *promissor* tumači: *obitavac*, *obitaonik*, koji *obice* (Kosor, Zaboravljeni trojezični rječnici Josipa Jurina, Rad 303, str. 160).

**oblasiti se*, **oblasnuti se*. Potvrđā sam zabilježio iz Kanavelovičeva *Svetoga Ivana* u značenju: imati volju za nešto, prohtjeti se. U osmom pjevanju knez zadarski, spoznajući ispraznost »časti pobjegućih«, »ne htje veće da se *oblasī*« (VIII, strofa 85). Kasnije, u jedanaestom pjevanju, knez Valdimir govori pred kraljem Kolomanom: »Nevolje su prem nečasne, u gospodstvu ki vladaju, puštat inijem, kih *oblasne*, da im na glavu nogam staju ...« (XI, 117).

**oblovan*, **oblovljivati*. U Budinića (str. 66): »*Aspida* nastupiš i baziliska s njim i lavom raztrupiš i zmajem otrovnim; ni zali duh skrovnim jadom te otruje, ki slipih *oblovnim* gripom *oblovljuje*.« Ispor. u Vulgati ps. XC: Super aspidem et basiliscum ambulabis et conculcabis leonem et draconem«. – Prema tome je Budinić zadnja dva stiha (»ni zali duh ...) slobodno dodao tekstu Vulgate, no po smislu rečenice se razabire značenje riječi: *oblovni* grip je očito mreža za lovljenje (ribe), a zali duh mrežom *oblovljuje* (lovi) duševno slijepe ljude.

obojan. »... trpiti do smrti / sinžiri *obojni*, ki nas budu trti, / i ine oprti življenja robskoga, / nagi i odrti rad griha mnogoga ...« To su stihovi iz Budinićeve parafraze himne, kojom je Mojsije odao hvalu Bogu poslije prijelaza preko Crvenoga mora (str. 97), no ta je parafraza tako slobodna, da se po samu Vulgatinu tekstu (Exodus, 15) ne može odgonetnuti značenje pridjeva *obojan*, a nema pomoći ni od ARj, u kojemu su zabilježena tri pridjeva *obojan*, svaki sa svojim osobitim značenjem, ali nijedno od tih značenja ne pristaje u Budinićev tekst. – Bit će da je naš pridjev *obojan* načinjen od imenice *oboj*, za koju ARj ima potvrdu iz starih hrvatskih primorskih pisaca, i to upravo u značenju *jauk*, *cvil*, a značenje takvoga pridjeva posve dobro pristaje za ropske lance.

obuzročiti. Za taj glagol donosi ARj niz potvrda u značenju: potvoriti, okriviti, – a među njima je iz Došenove *Aždaje* zabilježen jedan primjer, gdje *obuzročiti* ima posve drugo značenje: »... i k nebesom jezik pruži, dobrog Boga da obruži, kad protresa strašnog Boga njim se kunuč brez razloga i kad Boga *obuzroči*, da š njim tamnu laž svi doći« (*Aždaja*, 143). Ovdje »Boga *obuzročiti*« očito znači: pozivati se na Boga kao svjedoka krivo se kunući.

**obuzrok*. »Ne će mučat ni proroci i svetosti sve kolike, različima *obuzroci* / kad prosut će na grišnike« (Kavanjin, SPH XXII, 546) – Za razliku od glagola *obuzročiti* (potvoriti, okriviti) imenica *obuzrok* uzeta je ovdje u značenju istinite, pravedne optužbe.

obzoran. »Rani i *prizorni*, svi kih si stvoril ti, tvoje tē *obzorni* ime proslaviti« (Budinić, u prijevodu psalma 85., str. 36) – ispor. Vulgatu: Omnes gentes, quascumque fecisti, venient et adorabunt coram te, Domine, et glorificabunt nomen tuum. – Pridjevima *obzoran* i *prizoran* nije lako po tekstu Vulgate odrediti značenje u Budinićevu prijevodu, jer je vrlo slobodan, a niti ARj ne pomaže: u njemu je za *obzoran* zabilježeno »koji pripada obzoru« (po Šuleku), a za *prizoran* samo značenje »pozorišni, scenicus«. – »Rani i prizorni« mogla bi biti uporedo dva sinonima (ispor. u rječniku uz Rešetarovu *Antologiju dubrovačke lirike*: *prozorni* = jutrenji, koji biva o prozorju, – a ARj ima iz Dositeja Obradovića potvrdu za *prizorje* = prozorje). *Obzorni* bit će da je u Budinića uzeto u smislu: dokle siže ljudsko oko (ispor. u ARj osnovno značenje za *obzor* i *obzorje*: onoliko prostora, koliko se može do gledati).

**odmečiti se*. Tanclinger s. v. *disusarsi*: odbašiti se, *odmečiti se*, *obsoleo*. – To je paralela (dakako s posve oprečnim značenjem) glagolu *namječiti se* = *namamiti se* na meku.

odmiljeti. U ARj su zabilježena dva glagola: *odmiljeti* = mileći otići (s potvrdama samo iz Vukova rječnika i iz Milićevića) i *odmiljati* »tamna značenja i postanja« (s jednom jedinom potvrdom iz Krnarićeva *Vazetja Sigeta*, str. 15a): »Naši (t. j. vojnici u boju) ne

odmiljahu, da iz pušk i s lukov ne pristav striljahu...« Iz *Vazetja* str. 11a) zabilježio sam još jednu potvrdu za *odmiljeti*, gdje se priča, kako su se vojnici Zrinskoga s bogatim plijenom vratili s četo- vanja: »Niki opočinu, niki ne *odmilje*, ide gospodinu Zrinskomu udilje tere mu se klanja.« Po potvrdama iz Krnarutića se razabire, da je značenje glagola *odmiljeti*, *odmiljati*: oklijevati, skanjivati se. Osim toga se po 3. licu sing. aorista *odmilje* (»Niki opočinu, niki se *odmilje* ...) vidi, da je već i Krnarutić poznao perfektivni glagol *odmiljeti*, a ne samo imperfektivni *odmiljati*, kako bi se moglo misliti po 3. licu plur. imperfekta *odmiljahu*, što se spominje u ARj.

**odvehšina*. »Ja stanovito rekoh u *odvehšini* pameti moje« (Luka Bračanin, psalam 30) – ispor. Vulgatu: Ego autem dixi in *excessu* mentis meae.

**ogara*. U ARj je zabilježena samo imenica muškoga roda *ogar* (nekakav lovački pas. < madž. *agar*, hrt), a u Barakovićevoj se *Jaruli* veli o Židovima, koji su ispred faraonove potjere iz gore bježali k moru: »... ljute *ogare* kolju jih po gori« (SPH XVII, 276). I u potvrdi iz Barakovićeve *Vile Slovinke*, zabilježenoj u ARj (»Ta *ogare* vodi, kih se zviri straše«) mogla bi ta imenica biti ženskoga roda.

ognjenica. Za tu riječ su u ARj zabilježena značenja: ognjena groznica, kuhinja i muka u paklu, a u Osječanina Knezovića (Život Olive, Pešta 1761) dolazi ta imenica u značenju lomače: »... *ognjenica* narid p'jaca da se tu postavi« (str. 99) – »pri sunca istoka *ognjenicu* (griješkom »ngnjenicu«) načiniše, sumpor, katran, barut pod nju podložiše« (str. 99)) – »Tada ju plačari na *ognjenicu* staviše (str. 101). – I za imenicu *plačar* (placar, pandur) zabilježena je u ARj samo jedna jedina potvrda (iz Kukuljevićevih Monumenta croatica).

**ogrinje*. Opisujući muke, što ih u paklu trpe antipape i biskupi »ki su crkvu zlo vladali«, veli Kavanjin: »Ovd' Tiburcio Rimski hudi zli- jem popovi i župnari ko prase se ognjen smudi i u vrući se kotao pari: ti bo biser reda [i] *ogrinje* potlačiše jakno svinje« (SPH XXII, 447). – Nije lako pouzdano reći, što bi ta riječ imala u Kavanjina značiti. U ARj je za glagol *ogrinjati* – doduše samo iz rječnika kaj- kavca Belostenca – zabilježeno značenje »detracho florem lactis«, pa može biti prema tome i u Kavanjina *ogrinje* u prenesenom smislu ima da bude »flos«, t. j. da su takvi nedostojnici okaljali biser i cvijet reda (redovništva, svećenstva). Značenje »opadati, potva- rati«, što je u ARj za glagol *ogrinjati* zabilježeno iz samoga Kava- njina (SPH XXII, 343), ne može nikako pomoći, da se razjasni zna- čenje imenice *ogrinje*: »... ko te *ogrinja* smionos čoecka mlohavoga, prosti i njemu začić Boga.«

**ohvan*. U Barakovićevoj pohvali »sve hilopernici izbrani na izbor / *ohvani* krfnici da staru caru dvor« (*Vila Slovinke*, SPH XVII, 227) nije lako pouzdano odrediti značenje pridjeva *ohvan*: svakako su

»krvnici«, koji su imali satrti sultanov dvor, morali biti hrabri, različni, pouzdani junaci.

okladan. U ARj je za taj pridjev iz *Juridisch-politische Terminologie* (Wien 1853) zabilježeno samo značenje »koji pripada okladi«. U *Vili Slovinci* (SPH XVII, 109) veli Baraković: »Ni okladna prilika ... da budim tolika općena razuma, u meni da stara prišća se ne zgodi mladoga Ikara, ki umri u vodi.« – Bit će da tu pridjev *okladan* ima značenje: zgodan, prikladan.

omahati. U *Džonu Funkjelici hoće* Kusalo da s pedantom Teofrastom učini »novelu« i nagovara ga, da preobučen kao žena pođe k Anuhli, pa kada mu Teofrasto za tu uslugu daje novaca, govori Kusalo: »Platio si, ko ti će ih na tvoje spendze omahat« (Grada XI, 178). – Amo dakako ne pristaje značenje »mahnuti oko čega«, što je za glagol *omahati* u ARj zabilježeno iz Miličevića, nego Kusalo očito hoće da kaže: Platio si, tko će ti na tvoj račun opremiti šalu, podvalu, pisanu. Isto značenje ima i glagol *smahati*, kada Kusalo kaže Andrijuli, da će poći potražiti pedanta, »da mu ih smahano« (ib. 177).

***omaša.** U hvarskoj *Komediji od Raskota* veli Bogdan Cviti: »... daj da mi te jednog poljubin u tvoja ustašća od te slatke omaše (Grada XI, 120).

***onžinja.** U Benetevićevoj Hvarčinji na Radojev pozdrav: »Goje, misli moja, poklom ti kako carici mojoj« odvraća mu Goja: »Zdrav, onžinja, kako t' ime?« (Grada VIII, 271). – Već po odgovoru Gojinu se vidi, da je ona nazvala Radoja *onžinjom* šaleći se i zadirkujući u njega. U rječniku Petrocchijevu i u Tommaseovu zabilježena je talijanska imenica *longino*, koja se čuje u familijarnom govoru, u šali sa značenjem »tra il basso e il truce« (n. pr. *Viso da longino* – Pare un longino), a nastala je ta riječ od vlastitoga imena *Longino*, kako se po pučkoj predaji zvao vojnik, koji je Isusu na križu kopljem (grč. λόγχιη) probo prsa. Riječ je poznata također u dijalektima talijanskim i francuskim, no nema za nju potvrde starije od XIX. vijeka (ispor. REW i Battisti-Alesio, *Dizionario etimologico italiano* s. v. *longinus*). Naša imenica *onžinja* bi po značenju i po glasovima (izuzevši dakako početno *l*) posve odgovarala mletačkomu izgovoru toskanskoga *longino*: toskanskom palatalnom *g^e* odgovara u mletačkom dijalektu glas *z*, koji u našim pozajmicama prelazi u *ž* (bordizati, tosk. *bordeggiare*, mlet. *bordizar* – festizati, tosk. *festeggiare*, mlet. *festizar*). Što riječ *lonzino* nije zabilježena u Boerijevu rječniku, to još nije dokaz, da ne postoji ili da nije postojala u mletačkom dijalektu. Za nestajanje glasa *l* na početku romanskih riječi ima u nas potvrda: ariš < mlet. *larese*, tosk. *larice*; interna < tal. *lanterna*.

***opačina.** Kuhačević piše iz tamnice svome bratučedu popu Frani: »Čin' za me, što moreš ... poznat ćeš u činu, da nisi jednoga vezal opa-

činu ...« (Život i djela, 78). – ARj ima samo žensku imenicu *opočina* u značenju: nevaljalština, pakost, – a u Kuhačevića je ta imenica muškoga roda i znači: opak čovjek, nevaljalac. U tome se značenju ta riječ govori i danas na Hvaru.

oporeći. Budinić (str. 5) veli u prijevodu 31. psalma: »Blažen muž, komu nij^o Bog grih *oporekal*« (Vulgata: *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum*). – ARj ima za *oporeći* značenja: poreći, protivu reći, prebaciti (t. j. prigovoriti). Za ovo posljednje značenje zabilježene su u ARj samo dvije potvrde iz Budinića, no u prvoj od njih također značenje glagola *oporeći* odgovara latinskome *imputare*.

**opotiče*. Budinićev prijevod psalma 139. (str. 38): »... i kô mi staviše *opotiče* uz put« (Vulgata: *iuxta iter scandalum posuerunt mihi*). – Ispor. u ARj *opotaknuti se* (= spotaknuti se) i *opotaknuće* s potvrdom iz *Proroka* (ed. Jagić): kamik od *opotaknutja*.

**oprata*. Radi novaca, što su ih poslije prvoga puta u Egipat bili našli u vrećama, boje se braća Josipa Egipatskoga, da bi im Josip mogao što na žao učiniti: »... ter da čini ku zavratu tot nad nami u *oprata* ...« (Skazanje od Osiba, SPH XX, 335).

**opr* (f). U Budinićevu prijevodu psalma 144. (str. 43): »... a ki grismi grube noseć grišnu *opr*. tih grisi zagube« (Vulgata: *... et omnes peccatores disperdet*). – Ispor. također naprijed s. v. *obojan*: »... sin-žiri obojni, ki nas budu trti, / i ine *opr*ti življenja robskoga.« – Ta imenica ženskoga roda izvedena je od glagola *opr*ti, za koji ima u ARj upravo iz starih primorskih pisaca potvrda za značenje *opteretiti*, pa prema tome *opr* u Budinića znači: teret, i to u oba slučaja u prenesenom značenju.

osor. ARj ima potvrda iz Barakovića i Kuhačevića, no za značenje i postanje riječi veli se da je tamno, iako po zabilježenim potvrdoma – kada n. pr. Kuhačević (str. 111), na očigled pruskoga haranja u Dresdenu, pita pruskoga kralja: »Nisi li krst prijel, nisi li umrši? / Al imaš morebit od *osora* prsi? – nema sumnje, da je *osor* neka životinja žedna krvi i uništavanja.

**osumariti*. Leaković, *Govorenja za svečane dane* (Osijek 1802): »Kad bo mu je dokazivato, da je sad u ovomu sad u onomu štetovao, nije se *osumarito*, nego je svaki put Boga blagosivao« (str. 7). – »Sad o ljubavi, pusti me, da te kano *osumarit* i ožalostit pitam ...« (str. 353). – Značenje je otprilike isto kao u glagola *ožalostiti*, *ojaditi*.

otegnuti. U Budinićevu prijevodu 70. psalma (str. 27) ima taj glagol po sve neobično značenje: »Htil me s^u utegnuti u nauk z mladosti, / tim ću *otegnuti* tvoje velikosti« (Vulgata: *Deus, docuisti me a iuventute mea, et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua*). – Prema tome je ovdje *otegnuti* = naviještati.

otonjaj. ARJ ima samo jednu potvrdu, i to iz Lucićeve heroide *Pariž Eleni*: »Jere ni *otonjaj* taknul me ljuben stril, / da poraz se je taj duboko uvrtil« (SPH VI, 194). – Po ARJ ta je riječ tamna značenja i postanja, pače je izrečena sumnja, da li to nije kakova pogriješka. Ovo posljednje ne će biti ispravno, jer za *otonjaj* ima još potvrda i u Lucićevim *Pisnima ljuvenim*: »... ljubavi tve strila ni mi se *otonjaj* srdačca dodila, nego uvrtila močno se u njemu« (SPH VI, 221). Nije li ta riječ u vezi s poznatim priložima *tunje* i *stunje* (bez plaće, gratis) sa istim razvitkom značenja kao kod tuđice *badava*: gratis > frustra?

**otove*. U pjesmama Oracija Mažibradića: »Ljubav vesela *otove* k nam svim hrli ...« (SPH XI, 158). – Jamačno je to prilog *oto* (= eto) s dodatkom čestice *ve*, koja dolazi u starih naših primorskih pisaca. Ispor. u Puntu na Krku: očovë = pazi se!

**otrčiti se*. Vlah Radoj prosi Goju u njezina gospodara Nikole: »Ovo smo svi na skupu, eto divojka na sridi: reci veće, koga ćeš!« A nato se na nj otrse njegov nuzljub Bogdan: »Hoć da ti reku ja? *Otrči se*, ne é se ovde infangacat.« (*Hvarkinja*, Građa VIII, 326). Očito će »otrčiti se« reći: nosi se, gubi se.

ozoriti. Za taj glagol zabilježena su u ARJ dva značenja: svanuti (iz Stullija i iz narodne pjesme iz Otoka u Slavoniji) i uraniti o zori (iz Stullija). U Barakovićevoj *Jaruli* dolazi ta riječ u drukčijemu značenju. Rastajući se sa sv. Petrom prije njihova smaknuća veli mu sv. Pavao: »A ti si blažen vas ... od tvojih nog do vlas tač slavom *ozori* ...« (SPH XVII, 321). Tu *ozoriti* očito znači: zasjati, sjati se (kao zora).

**palizati*. U *Hvarkinji* Vlah Bogdan veli ričonosnici Barbari Vlahinji pokazujući joj novce, što ih je dobio od Miklete, da mu pomogne približiti se »udovičici«: »Vidiš jih! Ovako se *palizaju*, ko dobra služi.« (Građa VIII, 279). – Prilično je jasno, da se Bogdan htio pohvaliti, kako je dobio dobru nagradu, kako je – što se veli – omaštio bradu. Riječ je bez sumnje tuđa: u Boerija *palizar* (palare, palafittare, ficcar pali in terra) nikako ne pristaje po značenju; može-biti bi bliže bilo *tosk. pallegiare*, grabiti lopatom.

**panjula*. U Držićevu *Dundu Maroju* veli Maroje svome sinu Maru: »... donio sam nešto verga zlata i nešto *panjule*« (SPH VII², 355). Rešetar (Rad 248, str. 224) tumači značenje te riječi: neka skupa roba, koja se spominje uz zlato. Nije li ta riječ od tal. *pagliuola*: minutissima parte d'oro o d'argento, – tako da bi Maroje bio donio nešto šibaka (»verga«) zlata i nešto zlatne i srebrne sitneži?

**paražak*. Krmpotić, *Radost Slavonije*, str. 20: (Dva pastuha) »... prsi prsim udaraju, zubim škriplju, grizu, kolju. *paražaki* odpadaju kože i grive po svem polju.« – Svakako je *paražak* isto što i *paradžik*, *paražik*, za koju riječ je u ARJ zabilježeno značenje: komad, dio.

**pardatelj* (pardatej). U staroj ješanskoj *Komediji od Raskota* ima za tu imenicu nekoliko potvrda, a sve u značenju prijatelja: »Ako je zlo bilo, da ste se posvadili, sad će dobro bit, da s tim uzrokom hoćete bit *pardateji*« (Grada XI, 123); – »... neka molj Boga za dobre *pardatelje*« (ib. 122); – »... svaki dan zli judi i *nepardateji* dohodjaju ...« (ib. 121). – Ispor. i str. 107, 113.

**parpačeca*. Luka Bračanin, psalam 101.: »... učinjen jesam kakono *parpačeca* u kući ...« (Vulgata: ... factus sum sicut *nycticorax* in domicilio). – Grčku riječ νυκτικόραξ (od νύξ, νυκτός = noć i κόραξ = gavran) uzela je Vulgata iz aleksandrijskoga grčkoga prijevoda Staroga zavjeta (Septuaginta, ed. Tischendorf-Nestle, Lipsiae 1887): ἐγενήθην ὡσεὶ νυκτικόραξ ἐν οἰκοπέδῳ. – Forcellinijev *Lexicon totius latinitatis* (Padova 1940) bilježi za *nycticorax* tumačenje: *corvus nocturnus*, bubo – uz dodatak: *Hanc avem ... noctuam perperam interpretantur*. – Étiennot (Stephanus) *Thesaurus graecae linguae* (Parisiis 1842–46) bilježi također značenje: *corvus nocturnus*, ali ne prihvaća značenja bubo: »bubo est potius βῦαξ«. – Prijevođi Psalama, rađeni u novije doba na osnovi hebrejskoga izvornika, kolebaju se između značenja *sova* (Eule, bubo) i *ćuk* (noctua). Ispor. u njemačkom prijevodu L. van Eßa: gleich der Eule in den Trümmern – u tekstu Vulgate revidiranom u naše doba: velut noctua in ruinis – u rukopisu hrvatskoga prijevoda prof. Sovića: sličan ... sovi na starim razvalinama (no povrh riječi »sovi« zapisao je prevodilac još i »ćuku«). Prema tome će i *parpačeca* u Luke Bračanina biti noćna ptica iz roda sova i ćukova. – Ne će amo pristajati značenje: *Nycticorax nycticorax* (L) = *Nachtreiher*, zabilježeno u *Hircovu Rječniku narodnih zoologičkih naziva*, II. Ptice (Zagreb 1938), gdje je za tu vrst čaplje s. v. gag pribilježeno neko šesnaest narodnih naziva, najviše iz Srijema, a samo dva iz Dalmacije: *pupar* iz Neretve (M. Vodopić, *Slovinac* III, 32) i *gäk* iz Poljica, dakle iz blizine zavičaja Luke Bračanina (F. Ivanišević, *Zbornik za nar. život i običaje* VIII, 215, i to među pticama »uz vodu i more«).

pastar. Mislim, da ne će biti ispravno, što je u ARj u primjerima iz Ivaniševića *Kite cvitja* (»Zmije j' obraz tvoj *pastriji*, / kada ti srce sjidi« i »Da bi joj – sc. zloj ženi – vidi' lišca blida, nje nos dugi, oči plave, žile *pastre*, kad se vjzjda«) za pridjev *pastar* rečeno, da je neznana značenja i postanja, te je kao različna neka riječ odijeljen od poznatoga pridjeva *pastar*, šaren: u zmije je doista, barem u nekih vrsti, koža šarena, a i u čovjeka, kada se razdjeli, nabrekle modre žile u opreci s bojom kože čine šarenu mrežu.

patac. Ta je riječ u ARj zabilježena samo iz našega doba iz riječke nahije u Crnoj Gori sa značenjem: stoka, stado. – U Šilobadovoj kronici i u prvom izdanju Kačićeva *Razgovora* ima potvrda za riječ *patac* u sasvim drugom značenju (vrsta trgovačkoga broda) i očito posve drugačija postanja: »... uzeše jedan *patac* robe svakojake trgo-

vačke ...« (Starine XXI, 110); – »... osvojiše *patač* trgovački ... Robu svu koliku dovedoše na Makarsku ...« (SPH XXVII, 89); – »... i uzeše jedan *patač*, u komu biše robe svakojake ... Dovedoše *patač* pod Živogošte i onde ga za dva dni izkrcavaše ... (ib. 90).

**päte*. Riječ dolazi nekoliko puta u dijalogima Držićevih komedija u značenju »zapovijedajte« (SPH VII², 272, 316, 366), a uzeta je iz talijanskoga: *fate* = činite (Rešetar, Rad 248, str. 233).

**patrija*. Riječ dolazi češće u *Izpisanju rata turskoga* (Osijek 1792.) slavenskoga pisca V. Bošnjaka, a označuje se njome neka utvrda: »... neg razgleda sve još tu smotrije, gdi će metat pram grada *patrije*« (Izpisanje, 76–77); – »Al *patrije* dokle načiniše, teške muke on' se napatiše (... al na poso sebe usiliše) i *patrije* ondj učiniše i još na njih on' topove vuku, da iz njihju oni Turke tuku« (ib. str. 80; no ispor. još i str. 15, 79, 86, 91–93, 147, 159, 192).

**paulin*. M. Držić, *Dundo Maroje* (SPH VII², 280): »Vina dukat, a havi-jara *paulin* ...« – Tal. *paolo*, vrsta srebrnoga novca.

**pavojak*. U *Vili Slovinci* Baraković priča, kako se u planini sastao s Vilom: »Biše se nauznak na zemlju spustila, (tanjahat *pavojak* po čelu povila), a biše odila koprinom bili vrat ...« (SPH XVII, 18). – Riječ *pavojak* je isto što uvojak (kose).

petati. U ARj je za taj glagol zabilježeno značenje *pipati*, a potvrda za nj ima samo iz Belostenca i po Belostencu iz Stullija. U Benetevićevoj *Hvarkinji* jadikuje zaljubljeni starac Mikleta: »... ma se malo ne sofigah od smrada, er se *petao* bih polak njezkoga destra« (Grada VIII, 312). – Značenje *pipati* nikako ne pristaje amo: očito se Mikleta, idući k udovici, našao, sklonio kraj destra (zahoda) – Na Hvaru se i danas govori *petati se* u značenju: prisloniti se, stisnuti se uz nekoga ili uz nešto.

pičiti. U ARj je rečeno, da je to glagol tamna značenja i postanja i da se nalazi za nj potvrda samo u jednoga pisca (Gazarovića). Iz hvarskoga *Prikazanja uskrsnutja Isukrstova* zabilježio sam još jednu potvrdu za taj glagol: »O ufanje, drag zaklade, koje mene u viru klade, kojim sam se sfej *pičila* ...« (SPH XX, 123). – To su riječi Mandalinine, kada je anđeo ženama kod groba rekao, da je Isus uskrsnuo, i iz njih se lijepo razabire značenje toga glagola: ufanjem, dragocjenim blagom, Mandalina se sved krijepila, u njemu nalazila snage i utjehe. A to značenje pristaje i u primjere iz Gazarovića u ARj. Što se tiče postanja toga glagola, on je očito prema imenici *pića* (hrana, okrep) u istom odnosu kao *hraniti* prema imenici *hrana*.

pik. U ARj je za tu riječ na osnovi jedine potvrde iz Belostenčeva rječnika zabilježeno značenje: nekako gvozdeno oruđe. U Budinićevu prijevodu 36. psalma (str. 62) nalazi se ta imenica upravo u značenju *koplje*: »Pravednoga gršnik ne može trpiti (tere jišće na nj *pik*

smrtni oboriti« – Vulgata (36. ps., 32): Considerat peccator iustum et quaerit mortificare eum. Ispor. u Budinića i dalje (str. 67) prijevod 143. psalma, gdje psalmista svu svoju nadu stavlja u Boga: »... ufam se, da će vik za me stat, neka me ne udri smrtni pik.« – Riječ je dakako tuda, a u Budinića je to svakako pozajmica iz talijanskoga, gdje *picca* ima upravo značenje koplja.

pisnik. Za tu imenicu ima ARj potvrdu samo iz Vrančićeva rječnika (»notarius«), a zabilježena je i u Tancingera s. v. *attuario*, *notario* i s. v. *cancelliere*. Naprotiv, u Barakovićevoj *Juruli* uzeta je riječ upravo u značenju pisca, autora: »Gdi knjige otvore vanjelja *pisnici*, svi usta zatvore ostali knjižnici« (SPH XVII, 312).

**piter*. ARj ima za tu tudicu potvrdu samo za oblik *pitar* sa značenjem: zemljana posuda za noćnu potrebu, a i za cvijeće (tal. *pitale*, vaso di terra per uso delle necessità corporali; Boerio: *piter*, testo, vaso da fiori). U hvarskom *Skazanju slimjenja s križa* vjerno je sačuvan oblik mletačkoga dijalekta, a i značenje je posve blizu onome, što je naznačeno u Boerija: »... prijatelj se pozna sfudi, on je *piter* pun pomasti, u njemu je svake slasti« (SPH XX, 76).

plačar, v. ognjenica.

plav. »Ta gospoda ljubezniva, mene gosta ne znadući, već ljubavi sve prispiva, činiše me *plav* na kući, ter mi svaki hodi s liva, gospodinom svi zovući« (Baraković, *Draga*, SPH XVII, 347).

**plesan*. »Vesalca napravih dva skladna s obih stran, obadvim postavih *plesni* kraj na izvan« (Baraković, *Vila*, SPH XVII, 171). – U vesla je »plesni kraj« očito onaj kraj, kojim veslač *pleše* (bije, udara, si-ječe) vodu.

**pobrina*. »Priseže ne kratit znoj, trud, rič dan i noć i svoga potratit dil blaga u pomoć i klasti svoju moć i bdeće *pobrine* ...« (Baraković, *Vila Slovinka*, SPH XVII, 188). – Imenica je načinjena prema glagolu *pobrinuti se*, tako da su *bdeće pobrine* = budne brige.

pobuk. Za tu imenicu ima ARj, s. v. 2. *pobuk*, samo jednu potvrdu, i to iz Kavanjina (SPH XXII, 368): »... koji stoje svojim duhom u nauku i pametno ki nastoje nač istinu u *pobuku* ...«, s napomenom, da je ta riječ tamna značenja i postanja. Značenje te riječi bit će u vezi sa značenjem s. v. 1. *pobuk*: to je naime ribarska sprava, kojom se lupa po vodi, da se ribe bukom poplaše i zbune i tako natjeraju u mrežu, pa će i u Kavanjina riječ *pobuk* imati od prilike isto značenje, samo u prenesenom smislu: koji svojim duhom razborito nastoje naći istinu u nemiru i uzbunama duševnoga života.

podvala. U Budinićevu prijevodu 144. psalma (str. 41): »... i nije razvale ni skončanja koga ni manje *podvale* veličastva tvoga« (Vulgata: ... et magnitudinis eius non est finis). – ARj nema s. v. *podvala* značenja,

koje bi amo pristajalo, no kako se iz Vulgate razabire, Budinić je hotio reći, da je Božje veličanstvo vječno, da se ne može razvaliti, skončati. Prema tome imenica *podvala* ima u Budinića značenje, koje odgovara značenju, što je za glagol *podvaliti* zabilježeno u ARJ sub c): razvaliti, uništiti.

podvez. Baraković, *Vila Slovinica* (SPH XVII, 43): Sultan »kupi vitezi, veziri i baše, kadije i bezi, voivode i knezi i Turak do volje pod glavni *podvezi* ne buduć nevolje.« – U ARJ s. v. *podvez* nema te potvrde iz Barakovića: prvo značenje, što je ondje zabilježeno (vrpca, uzica za podvezivanje čarapa ili hlača), nikako ne pristaje amo, a preneseno značenje *obaveza*, za koje u ARJ ima potvrda samo iz Dellabellina rječnika, potvrđivalo bi se i Barakovićevim stihovima, ako se »do volje« shvati tako, da je sultan kupio vojsku, tko se od dobre volje obavezao, pridružio, odazvao, a nije bilo prisilne obaveze (»ne buduć nevolje«; ispor. u ARJ s. v. *nevolja* osnovno značenje te riječi: stanje protivno volji).

poglav. Prema potvrdi iz Kavanjina: »Plemstvo i poglav sve države« bilježi ARJ za tu imenicu (»poglav m., možda f.) značenje *poglavarstvo*. Za druge potvrde – iz Kavanjina (SPH XXII. 316 i 429) i iz Barakovića (SPH XVII, 44) – rečeno je, da im se značenje ne može razabrati. – Govoreći o kralju Davidu veli Kavanjin, da nije čudo, što se on na misao o vječnosti prepadao: »... kad s večnosti i uzvisli | *poglav* brda priklanja se | i Jožafat vas prisneten | pada ...« (SPH XXII, 429). Tu nema sumnje, da *poglav* ima značenje: glavica, vrhunac brda, – a po atributu »uzvisli« se vidi, da je imenica muškoga roda. – Značenje te riječi se razabire i u Barakovićevoj *Vili Slovinci*, gdje pjesnik priča, kako sultan« posridu vojske staf ... svih zove na *poglav* ...« (SPH XVIII, 44); ta imenica jamačno ima ovdje značenje: vijeće poglavitih ljudi, carevih savjetnika. – Teže se domisliti, što je Kavanjin hotio reći, kada kazuje, kako »u fratara Kate svete | iglica se draga hrani | krune srebrom opoviete, | ka nam staru slavu brani, | i sad *poglav* veća reče, | di Isus veće krune meće« (SPH XXII, 316). Možebiti i ovdje *poglav* ima značenje poglavarstva, starješinstva? Mjesto je upoće nejasno.

**pogrusti se*. Baraković, *Vila Slovinica* (SPH XVII, 179): »Jur biše trudan kip trpeći te uze, ni već brod nego črip već da se *pogruze*, bihu ga moje suze do poli nalile ... i dno mu probile.« – U tome značenju (potopiti) ima ARJ samo *pogruziti*.

**pohljibiti*. – Benetević, *Hvarkinja* (Grada VIII, 301): »... gdi mu je još ferežu *pohljibila* ...« (t. j. Barbara Mikleti lukavštinom izmamila, prisvojila). U ARJ ima iz Mrnavičeve *Osmanšćice* potvrda za glagol *pohljibiti*: »Stric je s buslomani većanja većao, kako bi carastvo opet *pohljibio*, Osmanu vladastvo iz ruke izbio« – no rečeno je, da je glagol tamna postanja »a značenje kao da mu je: zadobiti«, ali

svakako i u tome primjeru iz *Osmanščice* ima u značenju glagola *pohlibiti* lukavštine, podmuklosti.

**pokapiti*: »... da krfjom *pokapi* sve more do kraja« (Baraković, *Vila Slovinka*, SPH XVII, 48). – ARj ima u istom značenju samo glagol *pokapati*.

**pomrštit*. Luka Bračanin u prijevodu 17. psalma: »... kakono kal od pijace *pomrštiču* njih«. – Vulgata: ... ut lutum platearum *delebo eos*. – Tom je glagolu prema tome značenje: uništiti, zgaziti.

**popel*. U *Opsidi sigetskoj* P. Zrinskoga (pjev. XIV, strofa 40): »... zid skupa z človikom v *popel* obrnite.« – U Vitezovića s. v. ciner i cinis i s. v. lix: lug, pepel, *popel*. U čakavaca se i danas govori »popel« (K. Pavletić, *Nast. Vj.* VII, 125).

**posjekuša*. U *Prikazanju sv. Ivana Krstitelja* (SPH XX, 210) zovu tako Igrušu, koja je od Iruda, začaranog njenim plesanjem, zatražila glavu Ivanovu: »Irudice héi Igruša u Iruda ov dar prosi, koji joj se ovo nosi, viku bila *posjekuša*« (u izdanju SPH je »pusiekuša« sa znakom pitanja).

**poskučiti*. U Marulićevoj *Susani*, SPH I, 80: »... srce jim *poskuči*, kako ki odide ...«. – Glagol je izveden od imenice *skuk* m. (uzdisanje, jadikovanje, jank), a ima potvrda također za imenicu *skuha* f. u istom značenju. Ispor. u Marulića *skučati* = jadikovati (SPH I, 109 i 152), u Lucića u istom značenju *skucati* (SPH VI, 214) i *skučati* (ib. 279).

pošast. U Vitezovića je s. v. spectrum zabilježeno: skazan, pokazan, pošast. Čini se, da je to do sada u nas jedina poznata potvrda za *pošast* s takvim značenjem (u slovenskom je to značenje sasvim obično).

poščiti, v. neuspredom.

prebiti. U Budinićevu prijevodu 70. psalma (str. 25): »I budi ti listo moje utvrđenje, *prebit* ću zajisto svako progonjenje«. – Vulgata: Esto mihi in Deum protectorem et in locum munitum, ut salvum me facias. – Iz Vulgate, a također iz samih posve slobodno prevedenih stihova u Budinića, razabire se jasno, da »prebiti progonjenje« znači: izaći neslomljen iz progona, odoljeti, odrvati se progonu. U ARj su zabilježena dva glagola *prebiti*: 1. prebiti (prez. prebijem) = razbiti, razlomiti, rastući, – i 2. prebiti (prez. prebudem) = provesti neko vrijeme, ostati. U prvi mah bi čovjek pomislio, da u izrazu »prebiti progonjenje« imamo glagol *prebiti* – *prebijem* u značenju: slomiti, odoljeti. U slovenskom se upravo u glagola *prebiti* – *prebo[de]m* (a ne u *prebiti* – *prebijem*) razvilo slično značenje: svladati, odoljeti (ispor. u Pletersnika überstehen, aushalten, ausharren: prebil je vso grozo, dosti hudega). Valjda je i u nas razvitak značenja išao sličnim putem: provesti neko vrijeme u nečemu > proživjeti nešto > odrvati se nečemu.

**preg.* Baraković, *Vila Slovinka*, SPH XVII, 33: »... stari Rimljane tako se slavljahu, kad zviru striljane nad *prezi* stavljahu«.

preputi je u ARj označen kao glagol nejasna postanja i značenja, a donesene su za nj samo dvije potvrde, pa ako u potvrdi iz Marulića i nije značenje već na prvi pogled jasno, iz stihova citiranih iz Barakovića se posve lijepo razabire smisao: »... veća se je brz nadula (t. j. vrulja Draga), da ju ne bi morebiti morskā vojska sfu *pripula*...« (SPH XVII, 371). Prema tome nema sumnje, da je to upravo glagol *puti* složen sa *pre-* (u ARj je za *puti* zabilježeno značenje: zahitiiti, crpsti vodu, – i spomenute su njegove složenice *otputi*, *zaputi*, *isputi* iz našega doba).

priča. Govoreći o Dubrovniku veli Lucić: »Kroz gore, kroz luge po svitu svej miče trgovce brez druge zabave ni *priče*« (SPH VI, 264). – U ARj su ti stihovi zabilježeni s. v. *priča* (parabola, proverbium, narratio) s napomenom, da se u njima značenje te riječi ne razabire. Mislim, da u citiranim stihovima Lucićevim imaju obje imenice »zabava« i »priča« isto značenje, t. j. smetnja, zapreka: u našim starijim rječnicima i piscima ima u imenicā »zabava« i »zabav f.« obilje potvrda za to značenje, a »priča« je izvedena od glagola *priječati*, za koji je u ARj na prvom mjestu zabilježeno značenje: priječiti, smetati.

**priljep*, **priljepčica*. U *Radosti Slavonije* (str. 52) kazuje Krmpotić, kako je Jupiter digao u vis zlatno koplje sa zastavom: »A holita tri *prilipa* slovim zlatnim kažu slavu ... Na njima su napisane Jankovića redom časti.« – Ispred Krmpotićeva *Putā u Krim* (str. XIII) Stj. Adić je te stihove reproducirao ovako: »... splendidissimum vexillum etulit, tribus pulcherrimis firmiter adfixis *insignibus* eleganter adornatum...« Isto značenje imade u Krmpotića i imenica *priljepčica* u opisu ugarske krune: »A na zlatnim veružicah i na livo i na desno četiri su *priljepčica*, zvrhu svega djelo krasno« (Put u Krim, 72). – U Krmpotića imenice *priljep* i *priljepčica* imaju dakle značenje: biljeg, obilježje, znak (što je na nečemu pričvršćen, prilijepljen).

priljepak, **priljepka*. Prva je imenica u značenju neke školjke zabilježena u ARj s. v. *priljepak*, i to iz rječnika Mikaljina i Vukova, no za tu riječ ima potvrda i u Barakovića: »... ufajuć, da će bit poli kraj otoka / *prilipak* al kopit za moj glad obroka« (SPH XVII, 215) – »... ni najдох *prilipka*, ni brašna ni piće), ni slaba ni kripka, ni lova ni sriće (ib. 216) – »... neka gre loviti *prilipke*« (ib. 216).

U Vitezovića je s. v. *patella minor*, *lepas*, *concharum genus saxis adhaerens* zabilježena imenica ženskoga roda *prilipka*, a ta imenica se u istome značenju govori i danas u Puntu na Krku. U Barakovića se, barem iz drugoga primjera, pouzdano razabire, da je u njega ta imenica bila muškoga roda *prilipak*. – S time je u vezi imenica *prilipkar* = koji stanuje uz more (Dubašnica na Krku).

**priminka*. U pjesmi Vicenca Zanbona Jurju Barakoviću slavi se vila Šibenska: »Nigder se *priminka* Šibenskoj nahodi, van Manto Latinka ako ju nadhodi, a sad se dogodi Zadarskoj po tebi, da prva izvodi svim tance pod nebi« (SPH XVII, 237). – U ARj ima u istom značenju *primjena* (takmac, premac) s potvrđama samo iz dalmatinskih pisaca.

**primknuti*. U *Prikazanju sv. Lovrinca*: »Hvala tebi bud', Lovrinče, ki me svetim krstom *primče*« (SPH VI, 96). Bit će da je postojao ili da još postoji također oblik *primčati*: u ARj je zabilježena iz okolice Niša imenica *primčalo*, sprava za hvatanje sojki. – Ispor, još u ARj: domčati se; omča; omći, omknem – omaći, omaknem; razamčati. – U Lucijevoj heroidi *Pariž Elenj* ima potvrda za *umčati*: »Kćer, došad odzgora Traci, Erekteu umčaše prik mora...« i »Od mnozih, ke do sad mnosi su umčali...« (SPH VI, 197).

pripon. U Kavanjinovoj *Povijesti vandelskoj*: »... tilesna naslajenja: grlo, *pripon*, oči, glava van su bozi, i sva slava« (SPH XXII, 489). – U ARj ima za tu imenicu potvrđi samo iz Vuka (uže, kojim se konj pripinje) i iz Belostenca (brestov kolac, lipovo puto), alj ta značenja ne pristaju u Kavanjinove stihove, gdje *pripon* označuje, čini se, neki dio ljudskoga tijela.

**priputak*. Luka Bračaniin u prijevodu 138. psalma: »... upitaj mene i poznaj *priputke* moje«. – Vulgata: ...interroga me et cōgnosce *semitas meas*. – Prema tome je *priputak* = semita, staza.

**prispočan*. Hvarska Komedija od *Raskota*: »... barž ne biste pak ni vi došli na *prispočniju* večeru, zač vas bolja doma čeka...« (Građa XI, 123). – Javno je značenje toga pridjeva: frugalis, umjeren, skroman.

pristoj. Zoranić veli u *Planinama*: »... bit će njega (t. j. čovjeka, koji se Boga boji) broji na zemlji uzmnoženi i njega *pristoji* bit te posfećeni...« (SPH XVI, 65). – In margine upućuje autor na III. psalam, gdje to mjesto u Vulgati glasi ovako: Potens in terra erit semen eius: *generatio rectorum benedicetur*. – ARj ima s. v. *pristoj* potvrdu samo iz Radnića u značenju: što se pristoji, što dolikuje.

**prišatka*. Baraković kaže Vili: »Slišah te, *prišatko*, da želiš jur znati...« (SPH XVII, 22). – U istome značenju ima u Vitezovića s. v. advena: prihodnik, prišalac, *prišalka.

pritačan: »... blagoslof da prime (grješnik) pustif put opačan, da bude sasvime blaženim *pritačan*« (Baraković, *Vila, Slovinka*, SPH XVII, 50). – Upravo za te stihove Barakovićeve je u ARj rečeno, da je u njima pridjev *pritačan* neznana postanja i značenja, iako se već po smislu razabire njegovo značenje (spodoban, priličan), a to odgovara i značenju, što je za imenicu *pritač* (f.) zabilježeno u ARj sub d, d) iz rječnika Vrančićeva i Mikaljina (proportio, comparatio). Na Hvaru se i danas govori: na jedan *pritač* = na priliku, na primjer. Ispor. i ovdje dalje imenicu *priatak*.

**prítak*. Kavanjin, govoreći o vjekovitom, beskonačnom Bogu, veli: »... meu njem i onim, ki dospíje, / ni *prítaka* nije, nije« (SPH, XXII, 429). – Ispor. u ARj *prítakmiti* = isporediti.

**priupen*, **priupenost*. Govoreći o križnom putu Isusovu Skradinjanin Pletikosa kaže u svome rukopisnom *Putovanju k Jerozolimu* (rkp. zagrebačke Sveučilišne knjižnice R 4284, str. 48): »... ovi blaženi put, posvećen neprocinjenom krvju Odkupitelja našega, bi potla vazda živom *priupenostju* štovan od virni ...« – i osim toga još: »... od *priupeni* i bogoljubni krstjana ...« – Prof. M. Ujević me je upozorio, da je i danas u narodu poznat i taj pridjev (= privržen, odan, svojski) i ta imenica (= privrženost, odanost, žar).

prizoran, v. obzoran.

**prizíditi*. Kada zlatar izrađuje zlato: »... ognjem ga *prizídi*, s trohom ga rastane ...« (Baraković, *Vila*, SPH XVII, 196). – Po smislu je značenje posve jasno: zlato se ognjem *prožeže* i očisti od trohe (Mikalja: maća, macula).

**problancati*. U *Prikazanju sv. Beatrice, Faustina i Simplicija cesarov* »pisac ali gancilir« govori trumbiti Orlandu: »Ček', Orlando, da upišu, od cesara ča ja slišu, ter češ pojti *problancati* ...« (SPH XX, 222). I dalje (str. 231) dolazi taj glagol u značenju »javno oglasiti«: »... cesar čini *problancati*, da će njemu blago dati, krstjanina tko osfadi ...« – Za prosti glagol *blancati* nema do sada potvrde.

**pročka*. Poslije sagrješenja u raj u zemaljskom Adamu ne bi proštenja: »Od Tebe mu, Bože, ne bi *pročka*, neg ga uvik sve na srdeu grize ...« (Relković, *Postanak naravne pravice*, SPH XXIII, 604). – Nije mi lako vjerovati, da je ta riječ skrojena samo za volju rimi (: vočka).

**prodilj*. Baraković slavi I. T. Mrnavića: »Višini nebeskoj umi' bi najti cilj, ... i moru praf *prodilj* umi' bi upravit ...« (SPH XVII, 244). I nešto dalje (str. 337): »... ne bih rad bit metilj pri ognju veliku, ki ga će najt *prodilj* u živu plamiku ...« – Prilog *prodilj* imat će isto značenje što i *udilj* (ubrzo, ončas).

prodio. U Nojevoj lađi »Vičnji ga obrani i osam duš s njime, korablju da prime, ku biše udila, živine za sime svakoga *prodila* ...« (Baraković, *Jarula*, SPH XVII, 258). – Nije posve ispravno, što je ova potvrda u ARj stavljena pod značenje »odio, odjeljak«, jer je očito govor o životinjama za sjeme svakoga *roda*, svake *vrste*.

**proditi* (?). Hektorović slavi Nalješковиća: »... neka ti po vas vik oni plod bude znan, kim slavni Dubrovnik *prodil* te ovih dan« (SPH VI, 74). – Ako je »prodil« možebiti u rkp. lapsus calami, moglo bi se razjašnjenje Hektorovićevim stihovima tražiti u značenju, što je u ARj (doduše samo iz Vuka i J. Stj. Relkovića) zabilježeno s. v. 3. *pruditi*: prvi roditi, rasti iz korijena ili iz stabla. – Radj zna-

čenja ne može se *prodil* nikako dovoditi u vezu s glagolom *prodjeti* (probosti), za koji ima u ARj potvrda iz Dalmacije iz XIX. vijeka.

**prodometan, prodometnuti se*. Grabovac kaže za Muhameda: »... bijaše okoprčan i *prodometan* ... *Prodometnu se* od jaspri ...« (SPH XXX, 251). Značenje je jasno: *prodometan* = okretan, promećuran – *prodometnuti se* = prometati se, biti promećuran.

**profant*. U *Komediji od Raskota* veli Duklin: »... gren nač udil onoga *profanta* Raskota ter mu éu od parve vote varé glavom kako i volu ...« (Grada XI, 112). – Od tal. *furfante* (ugursuz, hulja).

promah. »... je li gdi kô jato s *promaha* kim ptićem / iz gnizda u jato gizdavam pavićem ...« (Baraković, *Vila Slovinka*, SPH XVII, 82) – U ARj je imenica *promah* zabilježena samo iz Stullija sa istim značenjem kao *promaha*: staviti ruha na *promah*, vestes vento exponere. To značenje ne pristaje u Barakovićeve stihove.

**protičje*. U Budinićevu prijevodu 111. psalma (str. 102): »Dilu pravednomu njegovu ne će bit konca v nijednomu *protičju* dan i lit.« – Vulgata: ... iustitia eius manet in saeculum saeculi. – Imenica *protičje* načinjena je prema ikavskom obliku glagola *protjecati* u vremenskom značenju (ispor. ARj s. v. protjecati b, a), pa joj je prema tome značenje: protjecanje vremena, tijek vremena.

protiva. U Benetevićevoj *Hvarinji* Mikleta veli Nikoli, koji se u odmakloj dobi oženio djevojčićem od osamnaest godina: »Ma zašto nijesi vazeo *protivu* tviju od godišta? ... Ma da t' ja kažem, veoma bih se z dobre volje oženio ovdje mojom *protivom*, udovicom kako i ja, a ne divojkom ...« (Grada VIII, 254). – I ovdje, kao i kod imenice *protivina* (v. dalje), značenje se razvilo na istoj osnovci: žena, koja odgovara, dolikuje ženiku, koja je *spram* njega. Danas se u tome značenju obično govori imenica *par*: Nije on (ona) tvoj par (tebi par). – ARj ima za imenicu *protiva* samo značenja: oprjeka; bijeda, nevolja; prigovor, ustuk.

**protivan, *naprotivan, suprotivan*. U *Opsidi sigetskoj* P. Zrinskoga ima passim potvrda za te priloge: »Malo j' ki prijazan jur nimšku ne spozna, / Ugrom je *protivan* i kruto dotožna« (pjev. VI, strofa 34) – »Vsaki *naprotivan* strašne oči meće« (VII, 104) – »... silna dva viteza ... kot dva orla siva *suprotivan* stahu« (XIV, 94).

**protivina*. Faraun ispriповijeda Josipu Egipatskomu svoj san, kojega mu nitko ne zna protumačiti: »... ter sad prav' mi ti istinu momu snu tot *protivinu* ...« (*Skazanje od Osiba*, SPH XX, 328). – Značenje je te imenice: što odgovara, prilikuje faraunovu snu; ispor. u ARj značenje prijedloga *protiva* sub b, c).

providica. »Zračne buduć jur stupaje / po nebeskom polju izvela / ... *providica* dana bijela« (Kanelović, *Sv. Ivan*, str. 134) – »Kada svi-

jetle i vesele zrake ukaza vrh nebesi *providica* zore bijele, koja zlatom prame resi« (ib. 238). – U ARj su za tu riječ zabilježena samo ova dva primjera, te je rečeno, da je to imenica nejasna značenja, pa da nije možebiti griješkom mj. *providica* sa značenjem: zvijezda danica. O značenju nikako nema sumnje: i *providica* i *provodica* dana bijela i zore bijele može biti samo zvijezda danica, no je li se doista u Kanavelovića na oba mjesta potkrala kod iste riječi upravo ista pogriješka? Ne znam, zašto ne bi mogla postojati imenica *providica* prema glagolu *providati se*, za koji je u Stullija zabilježeno značenje *tralucere*, što bi posve dobro pristajalo za zvijezdu danicu (u ARj je mjesto toga kao potvrda iz Stullija griješkom naštampano: *traducere*).

prozor. U ARj zabilježeno je za tu imenicu značenje lat. *fenestra* u pravom i u prenesenom smislu, no u starih hrvatskih pisaca ima traga i drugim značenjima. Opisujući gradska vrata u Zadru veli Baraković: »... četvera vrata su od mora, a nigda petera s uzrokom otvora, na izvan *prozora* pod zemlju jima taj oko otora, kâ drži pod otaj« (*Vila Slovinka*, SPH XVII, 73). – Ne znači li »izvan *prozora*«, da su ta vrata, koja su se držala »pod otaj«, bila izvan *dogleda*, sakrita pogledu ljudi? Teže je domisliti se značenju imenice *prozor*, gdje Baraković o zadarskim redovnicama veli, da »čiste golubice, Vičnjemu kē služe, duga se izduže, čistih smrt umori, kad čisti produže njih svitli *prozori*« (ib. 83). Nijesu li i to čisti, svijetli pogledi blaženih, kada ih čiste smrt umori?

**prozrak*. Ta je riječ zabilježena u Tancingera s. v. fantasma: *sablazan*, *prozrak*, *paguna*.

prožig. Za tu riječ ima ARj samo iz Dellabellina rječnika potvrdu u značenju »stromento di ferro che ha in cima una pallattola a guisa di bottone, quale si incende«. Amo idu i Barakovićevi stihovi: »... a nigda žif ožig iz kruga leti van / kakono-na *prožig* na veće mist prožgan ...« (*Vila Slovinka*, SPH XVII, 216).

**pru* ... (?). U predgovoru Mladinićeva *Prikazanja navišćenja D. M.* govora sv. Jerolim gledaocima: »Moji budite vi *pruci*, o pridragi moji puci, vi se danas ponižite ter za grihe pokorite« (SPH XX, 139). – Po značenju dakako nikako ne pristaje amo *prutac* ili *prutak* (mali prut, mali trak) niti *pruci* (gen. *prutaca*, vrst veza).

**prustijer*. »Ovo te je doma poveo kao *prustijera*, da te gosti« (Držić, *Dundo Maroje*, SPH VII², 266). – Od tal. *forestiére*, *tudinac*.

psinac. ARj ima tu riječ samo iz Kurelca sa značenjem: *pasja kućica*. Krnarutić (*Vazetje Sigeta*, str. 8) priča, da u sultanovoj povorci »konje vojahu *psinci* Imbrahora, ki piši hojahu vele lipa stvora ...« – Očito su to ljudi, koje su valjada s prijezirom tako zvali (ispor. p[a]soglav, pasoglavac), no teže je dovesti s time u sklad, da su bili »vele lipa stvora«.

**ptoljati* (?). – Baraković (*Draga*, SPH XVII, 346–347) priča, kako rapska gospoda »na vrime od ubroka niki nosi, niki šalje svakojaka soka, kako da se rika *ptolje*.« – Značenje će svakako biti isto što u glagola *paljati* i *puljati* (crpsti, grabiti).

puhao. U vezi sa žitom ima ARj za taj pridjev u značenju »šupalj« potvrđā samo iz našega doba iz kajkavskoga kraja. U hvarskom *Skazanju od Osiba* priča faraun, kako je u snu vidio »sedan klasov vele grubih i unutra zrna *puhlih*«. A i Osib u tumačenju sna govori o »sedan klasov *puhlih*« (SPH XX, 327 i 329).

purak, **purčati*, **purčavac*. Za imenicu *purak* ima u ARj potvrda samo za značenje: olovni metak i slabo kuhano, još tvrdo zrno graha ili kukuruza. U Tanclingerovu rječniku je zabilježeno za tu imenicu, a također za imenicu *sa[r]čma*, značenje: kuglica pri glasanju (s. v. *ballotta* i s. v. *suffraggio*, *palotta* in favore), i od tih su imenica izvedeni glagoli *purčati* i *sa[r]čmati* (s. v. *ballottare*, dar la balla in favore i s. v. *palottare* a favore o contra) i nomina agentis *purčavac* i *sarčmavac* (s. v. *palottatore*).

**rabe*. U komediji Vlaha Stullija *Kate kapuralica* (rpk. zagrebačke Sveučilišne knjižnice R 3191) dolazi ta riječ u značenju služavke, a ponešto prijezirno: »... niz skalu svijetlila i otvorala ko i svaka *rabe* ...« i »... zna vas grad, da si bila raskidena *rabe* ...« (čin II, scena 10).

**radivoj*. U Tanclingera je ta riječ zabilježena s. v. *maneggio*: trgovina, *radivoj*, *negotiatio*. – ARj ima iz druge polovice XIX. vijeka (Pavlinović) imenicu *radivoja*, ali u značenju: vođa rada, težački starijina.

rakas. Tanclinger ima tu riječ s. v. *collare da camicia*: *rakas*, vratinik. – U ARj za imenicu *rakas* nema traga tome značenju.

**raknič*, **raknik*. Tanclinger je zabilježio te dvije imenice s. v. *manto peloso*, *gabbano*. – ARj ima u istome značenju *raknič* iz Habelića i Belostenca.

**ramenčica*. Riječ je zabilježena u Tanclingera s. v. *broncino vaso*. – U ARj je od te romanske tuđice zabilježeno više oblika: *romenča*, *romijenča*, *rominča*, *romijendža*, *rumenča*, *rumendža*, a iz starih dalmatinskih izvora je poznato: *ramencium* (Jireček).

ranc, **rancatnica*. Te obje imenice su zabilježene u Vitezovića, i to s. v. *sinus vestis*: *nabor*, *ranc* – s. v. *sinuosa vestis*: *nabrana halja*, *rancatnica*. – Amo idu i imenice zabilježene u ARj: *ranac* (poramenica, dio na ženskoj košulji od vrata do ramena) i *ranca* (bore u košulje na rukavu, gdje je ušit), no za njih ARj nema potvrda starijih od druge polovice XIX. vijeka, i to za *ranac* samo iz kajkavskih krajeva, a u te krajeve upućuje i Vitezovićev *ranc*.

- **rapoć* (f.). U P. Zrinskoga u *Opsidi sigetskoj* (pjev. X, strofa 51): »... da tisuć v strane vlize turske zloći, / gdi bihu zvaljene baštene *rapoći*.« Oblik nom. plur. fem. *rapoći* mogao bi biti u Zrinskoga također od imenice *rapoća*. U ARj su zabilježene imenice *rapoća* i *rapost* (ponor, provalija), ali s potvrđama tek iz našega doba.
- **rascviriti*. Jamačno se tako ima čitati »razcuuryti«, što je u Tanclingerovu rječniku zabilježeno s. v. squagliare, colare. U ARj ima obilje potvrda za *rascvirati* (rastapati n. pr. loj, slaninu, salo, vosak).
- rasjedati se*. Za taj glagol zabilježeno je u ARj značenje samo iz rječnika Belostenčeva (diffindor, discindor, in diversum abeo) i iz Stuljeva (sprofondarsi, in imum delabi), a potvrđā iz pisaca nema. Iz *Opside sigetske* P. Zrinskoga zabilježio sam za taj glagol dvije potvrde, i to obje u značenju duševnoga rasjedanja, uzrujanosti, klonulosti. Kada Suliman začuje, da Zrinski spram turskih ponuda ostaje nepokolebljiv: »... on se skoči naglo, jadovito zgljeda, što j' god kadi bilo, pred njim se *raseda*« (pjev. VI, strofa 62). – Kada je Radivoj poginuo, veli Zrinski Deli-Vidu: »Sree plemenito što ti se *raseda*?« (IX, 107).
- raspečiti*. Za taj glagol (u značenju: raskrečiti, raširiti noge) ima ARj potvrđā samo iz našega doba, a glagol je zabilježen već u Vitezovića, iako u nešto drukčijem značenju, s. v. distorquere: *razpečiti*, *spečiti*, *spačiti*, *skriviti*.
- raspit*, *razakonjenje*. U ARj je za *raspit* zabilježeno samo značenje: pitanje, raspitivanje, istraživanje (iz Šuleka i Petranovića), a u Vitezovićevu rječniku zapisana je ta riječ s. v. divortium viri et mulieris aut mariti et uxoris: *razakonjenje*, *razpit*, *razpitanje*. – Za glagol *razakoniti* (= razvjenčati) ima u ARj potvrda samo iz našega doba iz Sinja.
- rast*. U ARj je za tu riječ (kao sinonim za *interes*, *kamate*) zabilježena potvrda samo iz Mažuranićevih *Prinosa* (rest), no ta se imenica spominje i u bečkom rukopisu *Opside sigetske* P. Zrinskoga (pjev. I, strofa 4), i to kao jedan od poroka, što su oteli mah među Ugrima: »... skupost, nenavidnost, ogovore jadne, v nečistoći bludnost, *raste* i tadbina, pitje, ludomornost.« – U ARj se ne spominju niti značenja, što su zabilježena u Tanclingera s. v. crescente: reč («reesch»), adolescens – s. v. crecimiento: rešt («resct»), naraštaj, augmentum.
- **rastrupiti*. Osim glagola *rastrupati*, što je zabilježen u ARj (razbiti u trupe, komade, slomiti, razvaliti) ima u starih hrvatskih pisaca potvrda također za *rastrupiti*: »... i lavom *rastrupiš* i zmajem otrovnim ...« (Budinić, str. 66) – Vulgata, psalam 90.: ... et *conculcabis* leonem et draconem. – U *Opsidi sigetskoj* se kazuje o junaku Deli-Vidu: »... još kad drugoč mahnu, vas ššak *rastrupi* ...« (pjev. XI, strofa 78).

rastvor. Za tu imenicu u općem značenju »aperimento, aperizione, aperitio« ima u ARj potvrda samo iz Stullijeva rječnika. U *Opsidi sigetsknoj* (pjev. I, strofa 24) označena su tom riječi paklena vrata: »... arhangel ... k paklu leće ... do plamna *rastvora* ...«.

**rašljîn*. U Vitezovića je s. v. *nassa* (= koš za hvatanje ribe) zabilježeno: vrša, *rašljîn*.

**ratajiti*. U Vitezovića su s. v. *arare* i *aro* zabilježena značenja: orati orem, orjem, *ratajiti*, *ratajîm*. Ovoga drugoga glagola ARj nema, a za nomen agentis, što odgovara tome glagolu, ima u ARj obilje potvrda za *rataj* i *ratalj*, ali nema oblika *ratal*, koji se uz *rataj* nalazi u Vitezovića s. v. *arator*.

razakonjenje, v. *raspit*.

**razbitac*. Vitezović je s. v. *equus suffossus* zabilježio: *razbitac*, *razbit* konj, drusljiavac, drusavac. – A niti s. v. *razbiti* ne nalazim u ARj značenja *equum suffodere*.

**razdruški*. U Benetevićevoj *Hvarkinji* (Građa VIII, 308) Dobra kudi žene, što se ne brinu ni za što drugo, već kako će se odjenuti što ljepše: »Ne bismo manje noge urezki podvezale, neg sfe nafirilipane; ne bismo postole *razdruške*, neg sve to u *mulah* ...«

razgon. U Tanclingera je ta riječ zapisana u posve neobičnom značenju s. v. *bomba*: kumbara, *razgon*, *bombarda*. – ARj nema toga značenja, a niti kod glagola *razgoniti* ne nalazim značenja, koje bi na to upućivalo.

**razjelititi*. Taj je glagol zabilježen u Tanclingera s. v. *shudellare* (prnuti, *razjelititi*) i s. v. *sventrare* (raztrbušiti, *razjelititi*, razparati). – Glagol je nastao prema imenici *jelito*, za koju ima ARj potvrda iz rječnika Mikaljina i Stullijeva, ali samo u značenju *djevenica* s naročitom napomenom, da je to praslavenska riječ sa značenjem *crijevo* (ispor. češ. i polj. *jelito*). Za to staro značenje ima i u nas potvrda u Vitezovića s. v. *collon*: belo črivo, belo *jelito*. – Ispor. u ARj: *olito* = *crijevo*, *kobasica* (s potvrdom iz Hrvatskoga Primorja).

razmiran. Za taj su pridjev u ARj s četirj potvrde iz XVI. i XVII. vjeka zabilježena značenja: *nemiran*, *nesložan*, *neprijateljski*. Potvrda za prvo značenje ima i u *Prikazanju od ušastja na nebesa D. M.* (SPH XX, 180), gdje apostol Toma govori o uznesenju Bogorodice u nebo: »... uznese majku sfoju k nebeskomu jur pokoju, da ne stoji već *usilna*, na sem sfitu jur *razmirna*.«

**razvitnik*. U Vitezovića s. v. *explicator*: *razvitnik*, *iztumačitelj*, *tumačnik*. – Ta imenica odgovara značenju glagola *razviti* u ARj sub b.

- **rdov*. ARj ima tu tuđicu (madž. hordó) samo u obliku *hardov*, a u Vitezovića je s. v. *dolium* zapisano: *lagav, hrdov, ardiv, rdov*.
- **rečiti*. Opisujući brade paklenih hudoba veli Kavanjin: »... nekog reči svaka žieca / ko dlakavim psom guzieca« (SPH XXII, 401). – Ako je ta potvrda pouzdana, glagol *rečiti* po smislu bi valjada značio: stršiti.
- **rečnost*. U Tanclingera je s. v. *verità* zabilježeno: istina, *rečnost*. – To bi bilo u vezi sa značenjem *stvar*, koje je za riječ u ARj sub u zajamčeno obiljem potvrda, također iz starih pisaca iz Dalmacije (ispor. slov. reč, polj. rzecz).
- **reha*. Za tu imenicu je u ARj rečeno da je u značenju *ures* potvrđena samo jednim primjerom nepouzdana pisca (Kavanjina, SPH XXII, 541), no mislim, da o postojanju te riječi upravo u tom značenju, ne treba sumnjati, jer ju je Tanclinger zapisao na više mjesta; s. v. *abbellimento*, s. v. *adornamento*, s. v. *frangia della veste*.
- **remande*. U Benetevičevoj *Hvarkinji* priča Goja, kako se njena go spoja veseli, što joj muž na nekoliko dana ide od kuće: »Ne more ga viditi koliko nepodobu, a ona ti će se tovitj i žiriti kako prasica jedna, *remande* vuče od tolike misli stan guvernati« (Grada VIII, 282).
- **repečiti*. Taj glagol je u Tanclingera zapisan na više mjesta: s. v. *rinchiare*, *torcere la bocca*: kriviti usta, *repečiti se* – s. v. *ringhiare*, *torcer la bocca come sdegnato*: *repečiti* – s. v. *torcer la bocca*: *repečiti se*. – Glagol *repečiti se*, postoji i danas u sjevernoj čakavštini, ali u drugom značenju: hvastati se, nadimati se, hvalisati se, kočoperiti se (K. Pavletić, *Nast. Vj.* VII, 314).
- **ričljivica*. U niz riječi zabilježenih u ARj: *rječljiv, rječljivac, rječljivka, rječljivost* ide i ženska imenica *ričljivica*, što je zapisana u Tanclingera s. v. *cianciatrice*.
- **ričma, ričmar, ričmarica, ričmarno*. Osim riječi *rječmati se* i *rječmanje* spomenutih u ARj donosi Tanclinger još niz riječi, koje su s njima u vezi: *ričma* (s. v. *altercazione*, *contesa di parole* i s. v. *ciancie*), *ričmar* (s. v. *cavilloso* i s. v. *cianciatore*), *ričmarica* (s. v. *cianciatrice*), *ričmarno* (s. v. *ciancionescamente*).
- **ri[je]diti*. U Vitezovićevu rječniku je s. v. *laedere* zabilježeno: vriditi, uriditi, freq. *riditi*, uridati – i s. v. *laesio*: vrid, vridenje, freq. *vridanje, ridenje*. – Postojanje toga glagola u sjevernoj čakavštini potvrđeno je i u bečkom rukopisu *Opside sigetske* (pjev. IV, strofa 19): »... da kak ranjeniku srdašca ne *redi* (u štampanom izdanju: da srce u tugi ranjenu ne vridi). U Zrinskoga imamo dakle također potvrdu za glagol *vriditi* u istom značenju. Po tome, što je Vitezović u svoj rječnik, gdje je grafija bila već lijepo sredena (ispor. Rad

303, str. 5 i d.) uporedo uz *vriditi* zapisao i *uriditi*, možemo s razlogom misliti, da je on poznao i složenicu glagola *riditi* s prijedlogom *u*. – Koliko dokazne snage imaju u tome pogledu potvrde iz hvarskih prikazanja, kako su štampane u SPH, valjalo bi tek utvrditi po pisanju rukopisa: »Naše boge vi *uridite*, Isukrsta naslidite« (SPH XX, 252) – »... htij me naučiti, pomanjkanjem da ne *uridin* / Stvoritelja, koga slidin« (ib. 257). – Po tome, što se početno *u* toga glagola u stihu ne broji kao poseban slog, ne može se još zaključivati, da se *u* nije izgovaralo kao vokal, jer su naši stari pisci u stihovima često vokal na kraju jedne riječi stezali u jedan slog s početnim vokalom naredne riječi.

**rigliti*. U Tanclingera s. v. tirare, lanciare: hititi se, *rigliti*, metati, zabciti, iacio.

rijez, rjezak. Za te imenice u značenju *redak, linija* ima ARj potvrda samo iz Kašića, no svakako su u tome značenju bile poznate i u sjevernijoj čakavštini, Vitezović ih bilježi s. v. versus, linea: *rez, redak, rezak*, – i s. v. versiculus: *rismica, rezčić*.

risma. Za tu riječ (od grčke jonske forme ροσμός, stih, ritam) zabilježene su u ARj samo dvije potvrde, i to iz Vitezovićeve *Kronike*. Riječ je poznata također Petru Zrinskomu, a sudeći po njegovu pisanju »*rifma*« izgovarao je on *rišma* ili *rižma* (Jagić je u *Književniku* III, 361, prihvatio ovaj posljednji izgovor). U Vitezovićevu rječniku ima za tu imenicu i njezine derivate vrlo mnogo potvrda, pa kako je Vitezović u rječniku pomnivo razlikovao glas š (= s) od glasa s (= f), nema sumnje, da je on izgovarao u tim riječima s: ispor. *rifma* i *riffma* (s. v. carmen, distichon, epos, hemistichion, metrum, mimi, rhythmus, scheda), *riffmen* (s. v. epicus), *rifmički* (s. v. metricus), *rifmica*, (s. v. versiculus), *rifmovati* i *rifmiti* (s. v. versificare); *rifmenik* (versificator).

rit. ARj zna za tri takove riječi sasvim različite i po postanju i po značenju: *rit* m. od lat. ritus (obred), domaću riječ *rit* (stražnjica) i *rit* od njem. Ried (trstenik, tršćak), a u Tanclingera je s. v. calcio zabilježena još i imenica *rit*, načinjena prema glagolu *ritati se*.

**rizmati se*. U Vitezovića je s. v. iurgare zabilježeno: vaditi se, karati se, *rizmati se*. – Riječ je poznata i Habeliću, no po njegovu pisanju ima se čitati »*rižmam se*«.

**robac*. Uz *robak* (»vrsta crva, koji grize lozu«), za koju imenicu ARj ima potvrde iz Mikalje i Stullija, zabilježen je u Vitezovićevu rječniku s. v. volucra također oblik *robac* (»crv ki mlade rozgve podjeda«).

**ročaj, ročajar*. U Tanclingera su zapisane imenice s. v. cinta di spada: *ročaj, kajš*, a s. v. cinturaro: pasičar, *ročajar*. Ispor. u Pleteršnika: *ročaj, Griff, Armlehne, Gängelband der Kinder*.

- *rofa.** U Grabovčevu se *Cvitu razgovora* (SPH XXX, 244) nabraja, što se sve poslije poraza Turaka pod Bečom našlo u njihovim šatorima: »... konji, voli, bivolice, ovnovi, ... pak pirnič, brašno, rofa i ostalo što se blaguje ali ide ...« – Ispor. u ARj pridjeve *rofit, rovit, rofitan*, koji dolaze samo u vezi s imenicom *jaje* za oznaku jajeta skuhanoga na umak (grčki ῥόφητον φων, glagol ῥοπέω, srkati).
- *rogota.** U Osječanina A. J. Turkovića ima nekoliko potvrda za tu imenicu (»rogotta«), a sve u značenju sasvim bliskom sramoti, žalosti: »Dost *rogote* i žalosti trpim brez svake radosti« (Život sv. Eustakije II, 217) – »I tako starosti mojoj i s kosama glavi sidoj privučem ružnu sramotu, proklinjanja i *rogotu* ...« (ib. 309) – »... upade (t. j. zapušteni manastir) u sramotu, / svaku podnaša *rogotu*« (Pozdravljenje po prigodi ulaznja u Peču mlogo poštovanih braćah od milosrđa, Osik 1796., str. 22).
- roguš.** Za tu imenicu (mjera od rastegnutoga palca i kažiprsta) ima u ARj potvrda samo iz našega doba iz Srbije, no riječ je u tome obliku poznata i u Hrvatskoj u primorskim krajevima (zabilježena je već u Tanclingera s. v. palmo i s. v. spana: *pedanj, roguš*). Na Hvaru se po značenju razlikuju imenice *rogūša* (mjera od rastegnutoga palca i kažiprsta) i *pedanj* (mjera od rastegnutoga palca i velikoga prsta).
- rok.** U ARj je – osim *fatum, fatalis dies* iz Belostenčeva rječnika – rečeno, da se samo u jednom primjeru iz XVII. vijeka (iz Vitezovićeve *Odiljenja*) *rok* (u plur.) svojim značenjem približava riječima *udes, sudbina*. To je značenje izrijekom zabilježeno i u Vitezovićevu rječniku s. v. *fatum: roki*, – a i Zrinski u *Tomačenju imen i riči neznanih*, dodanom na kraju *Sirene*, tumači *fatum* riječju *rok*. – Ispor. također u Lucića: »Nu da bi kim *rokom* bilo, da dostojim / gledati te okom na volju ja mojim (SPH VI, 205) – »... da bi se s njim stala / gđi *roci* kojimi, dekllice pristala, / bi li ga poznala?« (ib. 254).
- *romizg, *romizgati, *romizgavica.** U Vitezovića s. v. *psecas, pluvia tenuis: romizg, romizgavica*, *gmaz, mažd* – i s. v. *psecadem plueres: romizgati, gmaziti, gmazoliti*.
- *rosomača, *rosomak.** U Vitezovićevu rječniku su te riječi zabilježene s. v. *gulo*: »animal Sarmatiae voracissimum« – i s. v. *hyena*.
- rosulja.** Za tu riječ, sa značenjem trave, ARj nema potvrde starije od Stullija, no riječ je zabilježena već u Vitezovića s. v. *anserina herba*.
- rovati.** Za taj glagol (= rikati, revati) ima ARj potvrdu samo iz Vrančićeva rječnika, no riječ je zabilježena i u Tanclingera s. v. *urlare vijati, rovati, jaukati*. – Niti u Tanclingera nije zabilježen *present*.
- *rozomača.** U Vitezovića s. v. *bursa pastoris: rozomača, gusomača trava*. – U ARj je ime te biljke zabilježeno *rusomača* s potvrdom tek iz Stullija i s napomenom, da se i danas tako govori.

- rožanj*. U ARj ima potvrda samo iz Vitezovićeve *Kronike*, a značenje se određuje uz neku rezervu: »... bit će isto što rožnjak t. j. mjesec svibanj«. To je značenje bez sumnje potvrđeno u Vitezovićevu rječniku, gdje je s. v. *maius mensis* zabilježeno: veliki travan, *rožanj*, rožocvet.
- **roždac*. Ta je imenica – uz *rožac* – zabilježena u Vitezovića s. v. *phyma* i s. v. *phlegmone* (za oznaku te bolesti ima u ARj potvrda samo za *rožac*).
- **rsak*. U Vitezovića s. v. *parazonicum*: handar, *rsak* – s. v. *pugio*: bo-dež, *rsak*, handar, tolih.
- rtiti*. ARj ima tu riječ samo od Pavlinovića u značenju: činiti rt, rasti u rt, rasti u šilj (o pšenici, kada se zavija). – U Vitezovićevu rječniku je taj glagol zabilježen u posve drugom značenju s. v. *acuere*: oštriti, *rititi*, brusiti – s. v. *acuminare*: zartiti – s. v. *cuspidare*: *rtiti*.
- **rukovična*. U Tanclingerovu rječniku je ta riječ zapisana u značenju djevojke zrele za udaju: *grande da marito*, *rukovična*, *nubilis*. – Ispor. u ARj za glagol *rukovati* sub *b* značenje: vjeriti, zaručivati, vjenčavati.
- **rulac*, **rulčac*. ARj ima samo iz kajkavskih vrela potvrdu za *ruljec*, a u Vitezovića su u istom značenju zabilježene imenice *rulac* i *rulčac* (s. v. *proboscis*, *promuscis*, *rictus porci*, *rostellum*, *rostrum porcorum et aliorum animalium*).
- **runčinčić*. Prase se peče na ražnju: »... i kako se rosi, otire ga čistijem *runčinčićem* za učiniti na njemu hrustu od dva prsta, neka nam pod zubi hrsti ...« (*Džono Funkjelica*, dubrovačka komedija iz XVII. vijeka, Grada XI, 172). U ARj je zabilježena imenica *ručinčić* (ubruščić) kao sasvim obična u Dubrovniku.
- **rupna*, **rupnica*. U Tanclingera s. v. *granaio*: žitnica, *rupna*, hambar, pojata, skeder – s. v. *granarino*: žitničica, *rupnica*, pojatica. – Ispor. u ARj s. v. *Rupe*: ime ulice u Dubrovniku, gdje i danas stoji velika zgrada Rupe, koja je nekada služila kao spremište za žito.
- **sčaba*. U Vrančićevu rječniku s. v. *attavia* – terz'ava – Vrane (t. j. njem. Urahn!) – *sababa*.
- sa[r]čma*, *sa[r]čmati*, *sarčmavac*, v. *purak*.
- sadra*. Hektorović, *Ribanje* (SPH VI, 48): »I drugu (sc. ribu) tuj vadri bolje nego mnjaše, / kojoj se pri *sadri* kus repa vijaše.« – U ARj su ti stihovi zabilježeni kao potvrda za riječ *sadra* u značenju: sedra, gips. Ispor. tumač R. Bujasa u njegovu izdanju *Ribanja* (str. 88): *sadra*, *sadrina* = šupljikav kamen.
- saga*. Za tu imenicu u značenju: zadah, smrad, magla, para (od madž. szag = zadah –) zabilježene su u ARj potvrde iz Popovićeve srpsko-

njemačkoga rječnika i iz slavonskih pisaca Rapića i Peštalića. Ni jedno od tih značenja ne pristaje u Relkovičev *Postanak naravne pravice*, gdje se kazuje, kako je Bog vodi naredio: »... da ima zemlju natapati, kada sunce iz nje vuče vlagu, nek se daje laglje okapati, kad dobije svoju prvu *sagu*« (SPH XXIII, 602). – Po smislu bi ovdje imenica *saga* imala isto značenje što i vlaga.

sagasilje. ARj ima za tu riječ potvrdu samo iz Popovičeva srpsko-njemačkoga rječnika, no ona je zabilježena već u Vitezovičeva s. v. cyanus, herba seu flos: *sagasilje*, smilj.

**sagišće*. U Tanclingerova s. v. ambone, pulpito: *sagišće*, member, suggestum, suggestus. – ARj ima iz Tanclingerova *Kratka dali koristna upitovanja* i za riječ *sag* (sub *d*) potvrdu za značenje: prodikaonica, – a to je značenje zabilježeno i u njegovu rječniku s. v. pulpito: *sag*, member, prodeklianište ... suggestum.

**sahantelj*, **sahantija*, **sahanstvo*. U Tanclingerovu rječniku s. v. horologgiere: *sahantelj*, vrimenjar – s. v. horologio: *sahantija*, *sahanstvo*, dobanstvo, vrimenstvo, horologium.

**sahlen*. Budinić u prijevodu 101. psalma (str. 14): »... i kako suhoga bitja mek *sahleni* / zglobi tila moga jesu usušeni« (Vulgata: et ossa mea sicut *cremium* aruerunt). – Budinić je po običaju *cremium* (Forcellini: ligna tenuia et arida) posve slobodno preveo, no iz konteksta se razabire, da pridjev *sahlen* ide u red riječi od korijena *sōh*, kojih ima u svim slavenskim jezicima, a značenje im je: ardescere, aridus, ariditas. Ispor. u nas: sahnuti – presihati – suh i deriv. suša, sušan, sušiti.

**sajac*. U Tanclingerova s. v. dragoncello: gušćer, žabić, *sajac*, dragunculus.

**sajati*, **sajatje*, **sajatno*, **sajmljenje*. U Tanclingerovu rječniku s. v. congiungere: združiti, pridružiti, zavezati, *sajati*, sklopiti, slučiti – s. v. congiuntamente: *sajatno* – s. v. congiuntura: slučenje, zakov, zaklop, *sajatje* – s. v. unire: složiti, *sajati* – s. v. unirsi: *sajati se*, sabrati se – s. v. unione: *sajmljenje*. – To su dakako sve čakavski oblici mj. *sajeti* i deriv.; u građi za ARj nije se našlo potvrde za štokavske oblike.

**saj[e]tina*. U Tanclingerova s. v. cappoto – s. v. gabbano, veste da viaggio – s. v. manto peloso – s. v. saio, capotto peloso. – Tanclinger piše tu riječ »saytinna« i »saeti[n]na«. Svakako je to tal. *saio* s našim augmentativnim nastavkom -etina.

**samidan*. Tanclinger s. v. candeliere i s. v. lanterna.

**samura*. U ARj je zabilježena samo imenica muškoga roda *samur*, a Vitezović ima s. v. martes scythica, mustela scythica: njust, *samura*

- **sanuti se, strumati, strunati*. Ti su glagoli u Tanclingera zapisani s. v. assalire, assaltare.
- **saraksa*. Tanclinger s. v. colla, materia tennace: lip, polip, tutkal, *saraksa*, glutinum. – Ispor. u ARj *saroksa* (smola, paklina).
- **saraur*. Ivanošić, *Pisma od uzetja Turske Gradiške* (SPH XXVI, 248): »A med njima idu *sarauri*, od požeske varmede pauri« s tumačenim ispod teksta: »Delavci, robotari«. – Ta turska riječ (salahhor, se-rahhor, silahhor) zabilježena je u ARj *sarahor* i *saraor*.
- **sasnica*. U *Prikazanju života sv. Margarite* (SPH XX, 257) Margarita »popu govori«, kako je bila po smrti materinoj predana na brigu dojkinja: »... bih *sasnice* pomji dana ...« – Ta se riječ još nekoliko puta vraća ib. 259, 260 i 261.
- **savadati* i deriv. Tanclinger s. v. rissare: rogoboriti, pričati, *savadati*, karati se. – Amo idu također imenica *savadam* (s. v. rissa, contesa) i pridjev *savadljiv* (s. v. rissoso). – Kako je poznato, i u našim starijim rječnicima (Habdelić, Belostenec, Vitezović, Stulli) i u starih pisaca (osobito iz mletačke Dalmacije) ima potvrda za imenicu *svada* (contentio, rixa).
- **sažgatija*. U Tanclingera s. v. rogo, monton di legne: rpa drv, *sažgatija*, grmada, naložotina.
- **sebarčić*. Od poznate imenice *sebar* i *srebar* zabilježenj su u ARj deminutivi *sebrić* i *srebrić*, a u Tanclingera (s. v. villanello) također *sebarčić*.
- **segede*. Tanclinger s. v. instrumenti di snono: *segede*, fides. – Inače ta tuđica (madž. hegedű) glasi u nas [h]egede.
- **sejdom*. Taj se prilog susreće veoma često u Vitezovićevu rječniku (s. v. actutum, comminus, confestim, continuo, derepente, e vestigio, extemplo, illico, mox, protinus, simulac, quamprimum). – Kajkavski *vsejdom* (Belostenec s. v. statim).
- sele*. Taj prilog poznat je u vezi s prijedlozima *do* i *od*; za *sele* bez prijedloga ima ARj samo jedan primjer (iz Vetrančića), a i Vitezović ga u rječniku bilježi kao samostalan prilog bez prijedloga s. v. nunc: sada, vezda, ninje, *sele* (»felle«).
- **sepljuskati*, **sepljuskavac*. U Tanclingerovu rječniku s. v. cianciare: ričmati, panjkati, *sepljuskati*. tlapiti, nugor – s. v. cianciatore: ričmar, panjkavac, tlapljivac, ričljiv, *sepljuskavac*, loquax – s. v. garrulo, ciarlone: *sepljuskavac*, bljuzgavac, garrulus.
- **seštatni*, **seštatnji*. Vitezović s. v. continuus: *seštatnji*, sezajedan – s. v. diutinus: dánji, dávni, dug, dugodánji, svendiljni, seštatni. – ARj ima potvrdu samo za prilog *seštat* (često, ponovljeno), i to tek iz čakavštine našega doba.

- **shuljen*. U Barakovićevoj *Vili Slovinci* (SPH XVII, 182) izade iz podzemlja »gdi sudi kralj Plutan« žena, i u njezinu opisu veli pjesnik: »Dva oka spaljena, krvave obrve, / rukami *shuljena*, da vas svit razmrve«. – Ispor. u ARj *huliti se, pregibati se*.
- **siča*. U *Opsidi sigetskoj* (pjev. XIII, strofa 28) veli P. Zrinski za vilovitoga konja Karabula: »Tu Karabul nogom zemlje ne dotiče ... proletit bi valom mogal morske *siče* tako se kopitom lagahno odmiče«. – Jagić (Književnik III, 401) misli, da je to valjada morski put, t. j. onaj pravac, kojim lada more *siječe*. ARj nema s. v. *sječa* toga značenja. – Ispor. ovdje dalje s. v. *sike*.
- **sičiva, sičivica*. Tanclinger s. v. manara: sikira, bradva, *tesla, sičiva*, prosik, securis – s. v. manarino: sikirica, »nasak«, *sičivica*, securicula. – Po Tanclingerovu pisanju »nasak« bi se moglo čitati »nasak« ili »nazak«, a bit će to jamačno *nadžak* (u Vitezovića s. v. *pelta*: *nažak*). U ARj nije zabilježena imenica ženskoga roda *sječiva*, a s. v. *sječivica* nema potvrda starijih od Vuka.
- **sičotočje*. Vitezović s. v. diabetes, urinae fluor, cum urina retineri non potest: *sičotočje*, sičotok. – U ARj je iz Vitezovićevega rječnika zabilježena samo imenica *sičotok*.
- sike*. Vitezović s. v. aesturia: *sike*, oseki ... Mesto gdi opliva i osiče more – s. v. brevija: *sike*, grebeni morski, plovcvi, zplovci. – Za imenicu *sika* (pličina), od tal. *secca*, ima ARj potvrdu samo iz našega država s otoka Raba (govori se, kako mi je rečeno, i u Puntu na Krku).
- **simar*. U *Prikazanju sv. Beatrice, Faustina i Simplicija* (SPH XX, 224) dvoranin se tuži, što cesar ne nagrađuje njegovu vjernu službu: »... do danas me ne uzdviže ni sidalom ni *simarom*, manje jednom sfitom starom«.
- **simbot*. U rukopisnoj kajkavskoj pjesmarici zagrebačke Sveučilišne knjižnice (R 3140, str. 57) veli se za Katarinu Zrinsku: »... ar sj zaslužila, da ti *simbot* dvori ...« – Ispor. varijantu pjesme u Građi II, 194: »... ar si zaslužila, da ti *henkar* dvori.«
- sjet*. Vitezović s. v. laqueus: zamka, uzanka, tonot, povraz, *sêt*, zadržnica, zadržaljka. – ARj ima za imenicu *sjet* (mreža, zamka) potvrdu iz Stullijeva rječnika, gdje je za *sit* (f.) izrijeком rečeno, da je uzeta iz glagolskoga brevijara, a za *sjet* (f.), da je iz ruskoga; i potvrde iz Daničićeva rječnika su uzete iz pisaca, koji su bili pod utjecajem crkvenoga ili ruskoga jezika.
- **skapljati*. M. Kuhačević (str. 144) slavi generala Laudona radi pobjede nad Prusima: »S malim tvû čast *skapljan*, ti izvrši dilo, / kô za mnogo lita ni oko vidilo.« – Jamačno je Kuhačević htio reći, da slavu (»čast«) Laudonovu u malo riječi (»s malim«) sažimlje.

**skarotina*. Luka Bračanin veli u prijevodu 44. psalma (str. 39): »Stala je kraljica na desnu tvoju u svitah pozlaćenih, obastrta *skarotinami* ... Zaogrnuta *skarotinami* ...« (Vulgata: Astitit regina ab dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata *varietate* ... Circumamicta *varietatibus*.) – Ispor. Forcellini, Dict. totius latinitatis, s. v. *varietas*: »... Vulg. interpr. Ps. 44, 10: Regina circumdata *varietate* h. e. auro optimo ac *omni ornamentorum genere*.« Prema tome su naše *skarotine* raznoliki, svakovrsni nakit.

**skeder*. Tanclinger s. v. granaio: žitnica, rupna, hambar, pojata, *skeder*.

**skita*. U Tanclingera je za tu imenicu zabilježeno značenje s. v. *solazzo*, piacere, consolatione: *skita*, zabava tiha – s. v. *spassatempo*: *skita*, razbluda, čitanje, oblectatio. – Prema tome je i s. v. *spassare*: *skitati se*, razbluditi, čitati, oblectare. – Tome je ponajbliže značenje *distrarsi, mente vel animo vagari*, što je u ARj za glagol *skitati* se zabilježeno iz Dellabellina rječnika, ali bez potvrde iz pisaca.

**skititi*. U Barakovićevoj *Vili Slovinci* (SPH XVII, 181) izađe pred pjesnika »iz jame čudnovat človik van«, pa se za nj kaže: »... vidih mu desnu grst, kom biše obhiti / debelu praznu trst, ku naprid sve *skiti* ...« – Nešto dalje (str. 202) priča pjesnik, kako osudenici u paklenim mukama zaludu zazivaju smrt: »Svaki dan tisuć krat moleći nastoje, / pod kosor *skitec* vrat jadovan poj poje: / Nu, smrti, jur tvoje oblasti ukaži ...« – U Budinićevu prijevodu 31. psalma (str. 6) Bog govori pokorniku: »Pametne svitlosti ja ti ću *skititi*, ter ću po milosti put te naučiti, kim budeš hoditi« (Vulgata: Intellectum tibi *dabo* et instruum te in via hac, qua gradieris). – U ARj je u tome značenju zabilježen samo glagol *skitati*, i to jedino iz Vrančičeva rječnika (porrigere, darreichen), s paralelom iz češkoga (*skýtati*). Za složení glagol *poskititi* (pružiti, dati) ima ARj dosta potvrda upravo iz starih dalmatinskih pisaca, no izrijeckom je rečeno, da prostome glagolu *skititi* »možda nema potvrde«.

smahati, v. *omahati*.

